

UNIVERZITET U SARAJEVU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**MJERE AKTIVNOG ZAPOŠLJAVANJA: SISTEMSKI PREGLED
LITERATURE**

Sarajevo, novembar 2024.

FADIL ČURT

U skladu sa članom 54. Pravila studiranja za I, II ciklus studija, integrisani, stručni i specijalistički studij na Univerzitetu u Sarajevu, daje se

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA

Ja, Fadil Čurt, student/studentica drugog (II) ciklusa studija, broj index-a 5387-73278 na programu Ekonomija, smjer Globalna ekonomija i europske integracije, izjavljujem da sam završni rad na temu:

MJERE AKTIVNOG ZAPOŠLJAVANJA: SISTEMSKI PREGLED LITERATURE

pod mentorstvom prof. dr. Ljiljan Veselinović izradio/izradila samostalno i da se zasniva na rezultatima mog vlastitog istraživanja. Rad ne sadrži prethodno objavljene ili neobjavljene materijale drugih autora, osim onih koji su priznati navođenjem literature i drugih izvora informacija uključujući i alate umjetne inteligencije.

Ovom izjavom potvrđujem da sam za potrebe arhiviranja predao/predala elektronsku verziju rada koja je istovjetna štampanoj verziji završnog rada.

Dozvoljavam objavu ličnih podataka vezanih za završetak studija (ime, prezime, datum i mjesto rođenja, datum odbrane rada, naslov rada) na web stranici i u publikacijama Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta.

U skladu sa članom 34. 45. i 46. Zakona o autorskom i srodnim pravima (Službeni glasnik BiH, 63/10) dozvoljavam da gore navedeni završni rad bude trajno pohranjen u Institucionalnom repozitoriju Univerziteta u Sarajevu i Ekonomskog fakulteta i da javno bude dostupan svima.

Sarajevo, 06. 11. 2024.

Potpis studenta/studentice:

SAŽETAK

Ovaj završni rad istražuje efikasnost različitih mjera aktivnih politika zapošljavanja (ALMP) u zemljama OECD-a i Evropi, s posebnim fokusom na mjere koje se odnose na zapošljavanje imigranata i "učinak prijetnje" kao strategiju. Korištenjem sistematskog pregleda literature, analiza se temelji na radovima objavljenim u posljednje tri godine na engleskom jeziku. Cilj istraživanja je identifikovati najefikasnije mjere aktivnih politika zapošljavanja koje mogu biti primijenjene u kontekstu tržišta rada Bosne i Hercegovine. Ključni nalazi ukazuju na to da su start-up poticaji, programi obuke, i subvencionirano zapošljavanje među najefikasnijim mjerama, dok je "učinak prijetnje" slabije zastupljen u analiziranim radovima. Iako su ove mjere pojedinačno korisne, kombinacija različitih mjera aktivnog zapošljavanja može pružiti dugoročan pozitivan efekat na tržištu rada.

Ključne riječi: Aktivne mjere zapošljavanja (ALMP), sistemski pregled literature, mjere zapošljavanja, OECD politike zapošljavanja

ABSTRACT

This study examines the effectiveness of various active labor market policies (ALMP) in OECD and European countries, with a particular focus on immigrant employment measures and the "threat effect" as a strategy. Using a systematic literature review, the analysis draws from research published in the last three years in English. The study aims to identify the most effective active labor market policies that could be applied in the context of Bosnia and Herzegovina's labor market. Key findings indicate that start-up incentives, training programs, and subsidized employment are among the most effective measures, while the "threat effect" is less present in the reviewed literature. While these measures are individually beneficial, a combination of different active employment measures can provide a more lasting positive impact on the labor market.

Keywords: Active Labor Market Policies (ALMP), systematic literature review, employment measures, OECD employment policies

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
ABSTRACT	I
POPIS ILUSTRACIJA	III
POPIS SLIKA	III
POPIS SKRAĆENICA	III
1. UVOD	1
1.1 Istraživačka pitanja	5
1.2 Istraživački ciljevi	5
2. MJERE AKTIVNIH POLITIKA ZAPOŠLJAVANJA	6
2.2 Program podrške za zadržavanje postojećih zaposlenika	8
2.3 Program podrške za stvaranje novih zapošljavanja	9
2.4 Subvencionisano zapošljavanje u javnom sektoru (javni radovi)	11
2.5 Podrška za traženje i zadržavanje posla	11
2.6 Obuka na tržištu rada	12
2.7 „Učinak prijetnje“	13
2.8 Direktno zapošljavanje	13
2.9 Zapošljavanje migranata	14
3. METODOLOGIJA	15
3.1 Definisanje kriterijuma uključivanja i isključivanja	16
3.2 Izvori podataka	16
3.3 Strategija pretraživanja	17
3.4 Proces selekcije i sinteza podataka	17
4. REZULTATI	18
4.1 Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u zemljama OECD?	20
4.2 Da li je „učinak prijetnje“ efikasna mjera zapošljavanja?	26
4.3 Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u Evropi?	29
4.4 Koje su najefikasnije mjere aktivnih politika prilikom zapošljavanja imigranta?	35
4.5. Osvrt na politike aktivnih mjera zapošljavanja po zemljama	36
4. ZAKLJUČAK	47
REFERENCE	52

POPIS TABELA

Tabela 1. Instrumenti aktivnih mjera zapošljavanja	6
Tabela 2. Subvencije na plate u različitim državama.....	8
Tabela 3. Mjere aktivnih politika zapošljavanja imigranata.....	14
Tabela 4. Oblasti sa najviše radova ALMP	18
Tabela 5. Države sa najviše radova ALMP	19
Tabela 6. Publikacija po godinama ALMP.....	20
Tabela 7. Aktivne mjere zapošljavanja zemlje OECD-a.....	20
Tabela 8. Učinak prijetnje kao mjera zapošljavanja	26
Tabela 9. ALMP u Evropi.....	31
Tabela 10. ALMP i migranti.....	35
Tabela 11. Učinci aktivnih politika tržišta rada na bruto i neto zapošljavanje u Poljskoj ...	38
Tabela 12. Centri klastera.....	39
Tabela 13. Korisnici usluge profesionalnog informiranja i savjetovanja.....	41
Tabela 14. Korisnici usluga posredovanja u zapošljavanja	41
Tabela 15. Nezaposleni korisnici programa strukovnog osposobljavanja	42

POPIS ILUSTRACIJA

Ilustracija 1. Akcije koje se odnose na kapilarnost usluga.....	45
Ilustracija 2. Akcije koje se odnose na digitalizaciju.....	45
Ilustracija 3. Akcije koje se odnose na komunikacije	46

POPIS SLIKA

Slika 1. Broj mladih nezaposlenih po slobodnom radnom mjestu u PES-u u litvanskim općinama	38
Slika 2. Postotak sudionika u ALMP mjerama u litvanskim općinama: Mladi nezaposleni	39

POPIS SKRAĆENICA

ALMP - Aktivne mjere zapošljavanja

OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj

PES – Javni zavod za zapošljavanje

BDP – Bruto domaći proizvod

TM – Talent Match

WoS - Web of Science

1. UVOD

Jedan od najvećih problema u današnje vrijeme sa kojima se susreće društvo, ali i pojedinci unutar tog društva jeste problem nezaposlenosti. Nezaposlenost predstavlja jedan od socijalnih i ekonomskih izazova koji kroz razne segmente utiču na društvo širom svijeta (Fischer, 2010). Utjecaj nezaposlenosti veoma često ima negativne posljedice po države, a nekada na te posljedice se mora uticati raznim mjerama kako bi se negativan efekat smanjio. Nezaposlenost se obično definira kao stanje u kojem dio radno sposobnih članova društva nije u mogućnosti pronaći odgovarajući posao u skladu s vlastitim sposobnostima i kvalifikacijama, a za platu koja bi omogućila normalno življenje. Ova kategorija uključuje i one osobe koje su djelomično zaposlene, ali njihova radna snaga nije potpuno iskorištena. To znači da ne rade puno radno vrijeme i ne ostvaruju dovoljna primanja za svoje osnovne životne potrebe (Bejaković, 2003).

Da bismo efikasno uspjeli riješiti probleme koji se odnose na nezaposlenost potrebno je prvenstveno da razumijemo koje vrste nezaposlenosti postoje. Razumijevanje vrsta nezaposlenosti ključno je za razvoj politika i programa koji će se usmjeriti prema specifičnim skupinama nezaposlenih i pružiti odgovarajuću podršku. Nezaposlenost može biti *otvorena* i *prikrivena*.

Razlikuju se četiri najvažnija tipa otvorene nezaposlenosti (Bejaković, 2003):

1. frikcijska ili normalna nezaposlenost radnika koji mijenjaju posao ili ga prekidaju zbog nestašice materijala i drugih sličnih uzroka
2. sezonska nezaposlenost - kao rezultat nemogućnosti obavljanja nekih poslova jer su vezani za godišnja doba ili ih onemogućavaju vremenske nepogode
3. tehnološka nezaposlenost - nastaje zbog tehničkih usavršavanja ili preusmjerenja proizvodnje, što čini zaposlene nepotrebnim u postojećem broju
4. ciklička nezaposlenost - uzrokuju je poslovni ciklusi i drugi slični povremeni poremećaji tako da se osjetno smanjuju potrebe za radnicima, uz istovremeno nesmanjenu ponudu

Prikrivena nezaposlenost proizlazi iz nedovoljnog iskorištavanja radne snage, što znači oblik nezaposlenosti unutar postojeće zaposlenosti (Bejaković, 2003). Olakšavanje zapošljavanja, te pružanje podrške osobama koje traže posao, predstavljaju načine za ublažavanje nezaposlenosti. Pod ublažavanjem nezaposlenosti podrazumijevamo različite mjere kao što su osposobljavanje, poticanje zapošljavanja, obrazovni programi i na kraju aktivne mjere zapošljavanja.

Aktivne mjere politike zapošljavanja (ALMP) predstavljaju mjere koje pomažu osobama individualno postati dio tržišta ili spriječiti već zaposlene da izgube posao. ALMP uključuju različite mjere, od treninga do pomoći pri pronalasku posla, podupiranje u pronalasku prilika za zapošljavanje, te podupiranje poduzetničkih aktivnosti. Koncept ALMP-a stvoren je kako

bi preusmjerio pozornost trošenja javnih resursa na pasivne politike, poput osiguranja za nezaposlene i davanja finansijskih sredstava nezaposlenim osobama (Markelić, 2021). ALMP uvedene su tokom 1990-ih godina kao nacionalne javne politike u raznim zemljama sa ciljem smanjenja nezaposlenosti (Filges i Hansen, 2017).

Postoji pet glavnih kategorija aktivnih mjera zapošljavanja u zemljama OECD (*Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj*):

1. *Usluge javnog zapošljavanja i uprava* obuhvaćaju aktivnosti posredovanja u zapošljavanju, savjetovanje i stručno usmjeravanje, upravljanje naknadama za nezaposlenost i upućivanje tražitelja posla na dostupna radna mjesta u programima tržišta rada
2. *Obuka na tržištu rada* podijeljena je u dvije kategorije: (a) troškovi stručne i nadoknadne obuke za nezaposlene odrasle osobe; i (b) obuka za zaposlene odrasle osobe u svrhu tržišta rada
3. *Mjere za mlade* obuhvaćaju samo posebne programe za mlade u tranziciji iz škole na tržište rada
4. *Subvencionirano zapošljavanje* obuhvaća ciljane mjere za zapošljavanje nezaposlenih i drugih prioritetnih skupina (isključujući mlade i osobe s invaliditetom)
5. *Mjere za osobe s invaliditetom* obuhvaćaju samo posebne programe za osobe s invaliditetom (Martin i Grubb, 2001).

Javni zavod za zapošljavanje (PES) igra ključnu ulogu u provođenju strategija intervencije u nezaposlenosti u većini zemalja OECD-a, i u posljednjim godinama poduzeti su mnogi pokušaji za povećanje njegove učinkovitost (Martin i Grubb, 2001).

Pomoć u traženju posla čini se kao pristupačna aktivna mjera na tržištu rada koja obuhvaća usluge poput savjetovanja i praćenja nezaposlenih, te pruža poticaje za brže ponovno zapošljavanje. Efikasnost ove mjere ovisi o raznim faktorima, no ističe značaj ulaganja truda u proaktivno zapošljavanje i poticanje motivacije kod nezaposlenih (Martin i Grubb, 2001).

Subvencije za zapošljavanje čine značajan udio, gotovo 15%, ukupnih sredstava za aktivne mjere u prosječnoj zemlji članici OECD-a 2000. godine (Martin i Grubb, 2001). Ove subvencije mogu imati različite svrhe, uključujući očuvanje motivacije i razvoj vještina nezaposlenih, kao i pružanje mogućnosti zapošljavanja dugotrajno nezaposlenima. Postoji poseban oblik subvencija za zapošljavanje koji se čini uspješnim za određenu skupinu nezaposlenih, a to su podrške za osnivanje malih poduzeća. Martin i Grubb (2001) ukazuju na to da takvi programi donose koristi u povećanju zaposlenosti među muškarcima s visokim obrazovanjem u dobi između 30 i 40 godina.

Potpore koje se daju privatnom sektoru mogu imati značajne pozitivne učinke na zaposlenost i očuvanje radne snage. Važno je napomenuti da subvencije za zapošljavanje trebaju biti

privremene, usmjerene prema određenim ciljevima i pod pažljivim nadzorom kako bi bile efikasne.

Također, pored efikasnosti aktivnih mjera zapošljavanja u zemljama OECD-a određeni autori su analizirali i uticaj javnih politika na subjektivno blagostanje nezaposlenih. Audhoe *et al.* (2010) proveli su meta-analizu 29 studija koje pokrivaju period od 1990. do 2008. godine u cilju potvrđivanja veze između učešća u aktivnim mjerama zapošljavanja i blagostanja. Neke ALMP su bile uspješne u poboljšanju blagostanja, dok je nekoliko drugih poboljšalo mentalno zdravlje i ponovno zapošljavanje (Sahnoun i Abdennadher, 2021).

Prema Filges i Hansen (2017), obavezno učešće u ALMP se pojavljuje nakon određenog perioda kojeg osoba provede nezaposlena. Analizira se učinak koji se javlja prije učešća u obaveznom programu aktivnih mjera zapošljavanja.

Svrha isplate određenih naknada osobama koje učestvuju u aktivnim mjerama zapošljavanja ima dva efekta (Filges i Hansen, 2017):

- Može poboljšati kvalifikacije učesnika i ponovo ih uvesti u tržište rada
- Obavezni aspekt može pružiti inicijativu nezaposlenim pojedincima da potraže i vrate se na posao i time ublaže pojavu moralnog hazarda

"Učinak prijetnje" u okviru programa aktivne politike zapošljavanja je koncept koji se koristi da bi potaknuo nezaposlene osobe da učestvuju u programu kako bi ostvarili pravo na naknade za nezaposlenost. Filges i Hansen (2017) u svom preglednom radu daju detaljan opis ovog koncepta. Osnovna ideja iza ovog koncepta je da će nezaposleni biti motivisani da se uključe u programe zapošljavanja i obuke jer će u suprotnom izgubiti pravo na te naknade. Rezultati njihove meta-analize pokazuju da je učinak prijetnje veoma veliki koristeći studije različitih tržišta rada. Prema rezultatima ovog rada neki od analiziranih programa aktivne politike zapošljavanja započinjali su kratko nakon početka nezaposlenosti, dok je većina programa započinjala nakon šest mjeseci ili jedne godine nezaposlenosti. Ograničenje ovog istraživanja je nedostatak studija koje istražuju efekat prijetnje u okviru ALMP, jer se istraživanje sastoji od samo 20 studija. Glavno ograničenje ovog istraživanja je da dokazi nisu kvalitetni.

Aktivna politika zapošljavanja predstavlja središnji dio evropske strategije zapošljavanja, koja definira zapošljavanje kao jedan od ključnih ciljeva zajedničke ekonomske politike (Kluve, 2006). Klueve (2006) analizira ove politike koristeći slične kategorije koje se odnose na zemlje OECD-a.

Kada govorimo o evropskim zemljama tu postoji različita literatura ALMP koja daje različite analize i na kraju različite rezultate. Najefikasnije mjere zapošljavanja u evropskim zemljama jesu: obuka na tržištu rada i programi koji se odnose na napredak privatnog sektora. Prva vrsta programa, obuka na tržištu rada obuhvata mjere poput obuke u učionicama, obuke na radnom mjestu i radnog iskustva. Mjere mogu pružiti opštu obuku.

Njihov glavni cilj je povećati produktivnost i zapošljivost učesnika, te povećati ljudski kapital povećanjem vještina. Programi poticaja za privatni sektor obuhvataju različite mjere koje imaju za cilj motivisati poslodavce i radnike u privatnom sektoru da promijene svoje navike u vezi zapošljavanja. Jedna od najpoznatijih mjera u ovoj kategoriji su subvencije plata. Svrha subvencija je potaknuti poslodavce da zapošljavaju nove radnike ili očuvaju radna mjesta koja bi inače bila ugrožena.

Kada posmatramo zemlje OECD-a i evropske zemlje možemo vidjeti da postoji mnogo različitih mjera koje se nalaze u obje grupe ovih zemalja. Također, možemo vidjeti da obje grupe ovih zemalja imaju i slične ciljeve koje se odnose na zapošljavanja. Iz svega navedenog možemo vidjeti da su najefikasnije mjere zapošljavanja u OECD zemljama pomoć u zapošljavanju i subvencije u zapošljavanju, dok sa druge strane u evropskim zemljama vidimo da dominiraju programi obuke, te programi poticaja privatnog sektora odnosno subvencija plata. Jedna od najefikasnijih mjera za evropske zemlje je subvencija plata. Prema Kuve (2006), mjere su često usmjerene na dugotrajno nezaposlene i osobe sa nepovoljnijim položajem.

Jedan od najvećih problema sa kojim se imigranti (strani državljani) susreću jeste upravo kako pronaći posao kada dođu u neku drugu zemlju. Odnosno, da li oni imaju dovoljno znanja da se integriraju na tržište rada određene zemlje. Jedan od glavnih problema tih integracija su mnoge različitosti koje se pojavljuju između zemalja. Da bi se došlo do rješenja ovakvih problema potrebno je da se primjene ALMP.

Kiviholma i Karhunen (2022) istražuju nedavne studije koje se bave efektima ALMP na zapošljavanje imigranata, s posebnim naglaskom na zemlje koje su slične Finskoj, poput Njemačke, Švedske i Danske. Istraživanja se temelje na eksperimentalnim ili kvazi-eksperimentalnim metodama procjene kako bi se došlo do pouzdanih saznanja o utjecaju tih mjera na zapošljavanje imigranata. Glavni izvori su tri elektroničke baze podataka, fokus je bio na najnovijim istraživanjima gdje se ograničila pretraga na studije od 2005. godine. Pretraživane su studije na engleskom jeziku, većina studija dolazi iz Evrope, a samo pet dolazi iz drugih dijelova svijeta. Programi integracije često kombiniraju kurseve jezika, obuku o kulturi i običajima zemlje domaćina, te opšte mjere aktivnih mjera na tržištu rada koje se nude i drugim nezaposlenima. Glavno saznanje iz ovog istraživanja je da dobro provedene mjere integracije mogu poboljšati vezu imigranata s tržištem rada i ubrzati njihov ulazak u zaposlenje.

Ugreninov i Turner (2021) proučavali su učinak norveškog programa za integraciju na zapošljavanje ženskih imigranata. Program je nudio imigrantima kurseve jezika, obrazovanje i obuku na radnom mjestu kako bi poboljšao njihove izgleda za zapošljavanje i zaradu. Kada govorimo o jeziku on predstavlja osnovno sredstvo komunikacije između ljudi. Uz pomoć jezika ljudi komuniciraju sa različitim ljudima iz različitih dijelova svijeta. Kada govorimo o jeziku u kontekstu posla i tržišta rada, on predstavlja veoma moćan alat koji može da koristi pojedincu, ali i društvu u cjelini. Učenjem jezika i poznavanjem više jezika postoje veće mogućnosti zaposlenja. Jezička obuka može uticati na ishode na tržištu rada

putem različitih kanala kako direktno, tako i indirektno. Direktni efekti obuhvataju sposobnost obavljanja zadataka koji zahtijevaju poznavanje jezika zemlje domaćina. Vještine jezika također indirektno signaliziraju potencijalnim poslodavcima ljudski kapital i predanost integraciji u zemlju domaćina (Kiviholma i Karhunen, 2022).

Za potrebe analize efekta učenja jezika na tržište rada, analiziralo se učenje jezika u Njemačkoj. Kurs jezika fokusirao se na jezičke vještine potrebne za tržište rada. Dalje analize provedene su u Danskoj gdje je glavni fokus bio povećanje jezičkih kurseva. A u istraživanjima koja su provedena u Sjedinjenim Američkim Državama se analizirao efekat jezičke obuke na prihode. Pored gore navedenih istraživanja provedeno je istraživanje i u Francuskoj (Kiviholma i Karhunen, 2022). Sva navedena istraživanja pokazala su pozitivne efekte odnosa između učenja jezika i tržišta rada. Kada pojedinac zna više jezika njemu se automatski otvaraju vrata tržišta rada i nudi veći broj poslova. Različita istraživanja daju rezultate da smanjenje socijalnih naknada može imati različite efekte. Smanjenje socijalnih naknada može se koristiti kao politika koja potiče nezaposlene radnike da pronađu posao. Osim toga, programi koji nude besplatno čuvanje djece nezaposlenim roditeljima mogu pomoći u olakšavanju njihove potrage za poslom ili zapošljavanju (Kiviholma i Karhunen, 2022). Besplatno čuvanje djece nije uvijek davalo pozitivan rezultat. Istraživanja su također sugerirala da olakšavanje pristupa radnim mjestima i programima obuke može pozitivno utjecati na zapošljavanje izbjeglica i imigranata.

1.1 Istraživačka pitanja

Na osnovu prethodne diskusije, specificirana su sljedeća istraživačka pitanja (IP):

- IP1: Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u zemljama OECD?
- IP2: Da li je „učinak prijetnje“ efikasna mjera zapošljavanja?
- IP3: Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije Evropi?
- IP4: Koje su najefikasnije mjere aktivnih politika prilikom zapošljavanja imigranta?

1.2 Istraživački ciljevi

Na osnovu prethodne diskusije, specificirani su sljedeći istraživački ciljevi:

- Analiza aktivnih mjera zapošljavanja koje se odnose na zemlje OECD-a, kako bi se došlo do najefikasnije mjere
- Analiza „učinka prijetnje“ i saznanje nivoa efikasnosti ove mjere zapošljavanja
- Analiza aktivnih mjera zapošljavanja koje se odnose na Evropu, kako bi se identifikovale najefikasnije mjere za potrebe bh. tržišta rada
- Analiza najefikasnijih mjera aktivne politike zapošljavanja za imigrante

2. MJERE AKTIVNIH POLITIKA ZAPOSŁJAVANJA

U ovom dijelu, daje se pregled razliĉitih mjera aktivnih politika zapošljavanja koje se primjenjuju u praksi, njihova svrha, ciljevi i oĉekivani uĉinci. Analizirat ćemo ključne komponente i primjere uspješnih praksi, kao i izazove s kojima se suoĉavaju pri implementaciji ovih politika. Kroz ovaj pregled nastojat ćemo pružiti sveobuhvatan uvid u znaĉaj i utjecaj aktivnih politika zapošljavanja na tržište rada. ALMP u zemljama OECD-a daju razliĉite rezultate, neke su efikasne dok sa druge strane neke ne daju efekte kakvi se oĉekuju.

ALMP predstavljaju mjere koje pomažu osobama individualno postati dio tržišta ili spriječiti već zaposlene da izgube posao. ALMP uključuju razliĉite mjere, od treninga do pomoći pri pronalasku posla, podupiranje u pronalasku prilika za zapošljavanje te podupiranje poduzetniĉkih aktivnosti. Koncept ALMP stvoren je kako bi preusmjerio pozornost trošenja javnih resursa na pasivne politike, poput osiguranja za nezaposlene i davanja finansijskih sredstava nezaposlenim osobama (Markelić, 2021). Aktivne mjere zapošljavanja uvedene su tokom 1990-ih godina kao nacionalne javne politike u raznim zemljama sa ciljem smanjenja nezaposlenosti (Filges i Hansen, 2017).

Tabela 1. Instrumenti aktivnih mjera zapošljavanja

Ciljna područja	Cilj	Instrumenti	Ciljani radnici	Predviđeni efekti
Potražnja radne snage	1. Osigurati podsticaje za zadržavanje zaposlenja	Subvencije za plaće	Trenutno zaposleni	- Smanjiti odliv iz zaposlenja; - Zadržati vezanost za tržište rada
	2. Osigurati podsticaje za stvaranje zaposlenja	- Subvencije za zapošljavanje; - Podrška za pokretanje preduzeća	Nezaposleni, obeshrabreni, neformalni i neaktivni radnici	- Povećati priliv u zaposlenost; - Povećati vezanost za tržište rada
				Beneficije za rad, subvencije i poreski krediti

Ciljna područja	Cilj	Instrumenti	Ciljani radnici	Predviđeni efekti
Ponuda radne snage	3. Osigurati poticaje za traženje i zadržavanje posla	- Javni radovi; - Aktiviranje i naknada za javne radove	Nezaposleni, obeshrabreni, neformalni i neaktivni radnici	- Povećati priliv u zaposlenje jačanjem podsticaja za rad; - Povećati vezanost za tržište rada, - Pružiti podršku po pitanju dohotka
	4. Osigurati podsticaje za povećanje ljudskog kapitala	- Obuka na poslu, - Obuka u učionici	Nezaposleni, obeshrabreni, neformalni i neaktivni radnici	- Povećati priliv u zaposlenje jačanjem podsticaja za rad; - Povećati vezanost za tržište rada; - Pružiti podršku po pitanju dohotka
Usklađivanje rada	5. Poboljšano usklađivanje tržišta rada	- Pomoć u traženju posla, - Usluge posredovanja poslodavaca; - Savjetovanje i nadzor	Nezaposleni, obeshrabreni, neformalni i neaktivni radnici	- Povećati priliv u zaposlenost; - Poboljšati efikasnost traženja posla
		Usluge posredovanja poslodavaca	Trenutno zaposleni i nezaposleni, obeshrabreni, neformalni i neaktivni radnici	- Poboljšati efikasnost traženja posla; - Poboljšati kvalitet rada
		Savjetovanje i nadzor	Nezaposleni, obeshrabreni, neformalni i neaktivni radnici	- Povećati priliv u zaposlenost; - Poboljšati efikasnost traženja posla

Izvor: Mačar, Markuš i Veselinović (2021)

2.2 Program podrške za zadržavanje postojećih zaposlenika

Program podrške za zadržavanje postojećih zaposlenika obično se sastoji od finansijskih podsticaja poslodavcima kako bi zadržali svoje trenutne radnike, čime se cilja na smanjenje odliva iz radnog odnosa. Ove mjere često imaju ograničen vremenski okvir, usmjerene su na podršku zaposlenim radnicima i često su usmjerene na radna mjesta koja su posebno izložena riziku. Najčešće korištene mjere uključuju subvencije za plate i smanjenje neplaćenih troškova rada (Brown i Koetti, 2015).

Subvencije na plate predstavljaju jednu od ključnih ALMP koja se koristi za poticanje zapošljavanja, posebno među mladima i dugotrajno nezaposlenima. Cilj ove mjere je smanjenje troškova zapošljavanja za poslodavce kroz finansijsku potporu, čime se povećava njihova spremnost da zaposle radnike koji bi inače mogli biti zanemareni na tržištu rada.

Tabela 2. Subvencije na plate u različitim državama

Država	Rezultati
Belgija	Subvencionirani rad s nepunim radnim vremenom za žene pokazao je pozitivne efekte na zapošljavanje
Njemačka, Norveška i Švedska	Subvencije na plate povećale su zapošljavanje ili nisu imale učinka, ovisno o ekonomskim uslovima.
Francuska i Velika Britanija	Subvencije na plate kombinovane s obukom imale su značajno pozitivan dugoročni rast plata i pokazale su se najboljim u poređenju s drugim programima aktivne politike zapošljavanja

Izvor: Caliendo i Schmidl (2016)

U praksi, učinkovitost subvencija na plate može varirati. Prema istraživanju provedenom u evropskim zemljama, učinci ove mjere su često mješoviti (Caliendo i Schmidl, 2016). Dok neke studije pokazuju pozitivne rezultate u smislu povećanja zapošljavanja i smanjenja nezaposlenosti, druge ukazuju na ograničene ili kratkoročne učinke. Na primjer, istraživanja su pokazala da su subvencije na plate uspješne u povećanju zaposlenosti mladih u nekim

zemljama, dok su u drugim slučajevima rezultati bili manje impresivni zbog loše ciljanih programa ili administrativnih prepreka. Cilj subvencija je potaknuti poslodavce da zapošljavaju nove radnike ili da zadrže radna mjesta.

Ove subvencije mogu biti izravne subvencije plata poslodavcima ili finansijske poticaje radnicima (Kluve, 2006). Praktično sve studije koje procjenjuju programe subvencioniranja plata u privatnom sektoru – kao što je nekoliko studija iz Danske, ali i dokazi iz Švedske, Norveške, Italije, itd. potvrđuju korisne uticaje na individualnu vjerovatnoću zaposlenja (Kluve, 2006).

Opšta procjena usluga i sankcija u različitim zemljama ukazuje da ove mjere mogu biti efikasno sredstvo za smanjenje nezaposlenosti. Rezultati se čine još boljim s obzirom da su ove mjere općenito najjeftiniji tip ALMP. Postoji nekoliko eksperimentalnih studija za ovaj tip programa, koje daju posebno robusne rezultate evaluacije (Kluve, 2006).

Prema Butschek i Walter (2014) subvencionisano zapošljavanje u privatnom sektoru uključuje programe koji stvaraju poticaje za povećanje mogućnosti zapošljavanja u privatnom sektoru. Jedan primjer za takav program su subvencije plata za poslodavce koji zapošljavaju radnike u nepovoljnom položaju. Subvencije na plate mogu se isplatiti i radnicima kada prihvate posao sa platom ispod njihove naknade za nezaposlene ili kada započnu vlastiti posao. Samo subvencije plata se mogu pouzdano preporučiti kreatorima politike koji koriste opšte aktivne politike zapošljavanja za poboljšanje integracije imigranata na tržište rada.

2.3 Program podrške za stvaranje novih zapošljavanja

Programi podrške za stvaranje novih zapošljavanja često se fokusiraju na podsticaje privatnim poslodavcima i radnicima kako bi povećali priliv novih radnih mjesta. Ove mjere podržavaju one koji su izvan glavnog toka tržišta rada - poput nezaposlenih, neaktivnih i neformalnih radnika - s posebnim naglaskom na specifične grupe poput dugotrajno nezaposlenih ili radnika s zastarjelim vještinama. Subvencije su često ključni dio ovih programa, posebno subvencije za plate i zapošljavanje, koje se ciljaju na privatne poslodavce. Ove mjere su dizajnirane kako bi podstakle poslodavce da otvore nova radna mjesta i pružile priliku ranjivim grupama da se ponovno integrišu u tržište rada (Brown i Koetti, 2015).

Prema Martin i Grubb (2001) program subvencionisanog zapošljavanja obuhvata ciljane mjere za zapošljavanje nezaposlenih i drugih prioritetnih grupa, uključujući mlade i osobe s invaliditetom. Ovaj program je podijeljen u tri kategorije:

- Subvencije za zapošljavanje: Ove subvencije se isplaćuju poslodavcima u privatnom sektoru kako bi ih podstakle da zapošljavaju nezaposlene radnike. Ova mjera ima za cilj smanjenje nezaposlenosti putem podrške privatnim firmama u zapošljavanju novih radnika.

- Pomoć nezaposlenim licima koja žele pokrenuti svoj posao: Ova kategorija pruža podršku nezaposlenim osobama koje žele pokrenuti vlastiti biznis. To može uključivati finansijsku podršku, mentorski program ili obuke za preduzetništvo kako bi se olakšalo pokretanje sopstvenog biznisa.
- Direktno otvaranje radnih mjesta za nezaposlene u javnom ili neprofitnom sektoru: Ova mjera podrazumijeva otvaranje novih radnih mjesta u javnom ili neprofitnom sektoru kako bi se pružila direktna zapošljavanja nezaposlenim osobama. Ovim se osigurava radna mjesta za one koji su trenutno bez posla, doprinoseći smanjenju nezaposlenosti i pružanju ekonomske sigurnosti ovim pojedincima.

Prema Kiviholma i Karhunen (2022) subvencionisano zapošljavanje u privatnom sektoru podrazumijeva programe koji stvaraju poticaje za povećanje mogućnosti zapošljavanja u privatnom sektoru. Jedan primjer za takav program su subvencije plata za poslodavce koji zapošljavaju radnike u nepovoljnom položaju.

Prema Crépon *et al.* (2016) subvencionisani poslovi imaju pozitivne efekte, ali mogu biti skupi i mogu imati negativne efekte istiskivanja drugih pojedinaca. Studije pokazuju da subvencije za zapošljavanje imaju umjereno efikasan uticaj dok su učesnici u programu, ali efekat zapošljavanja brzo blijedi nakon završetka subvencionisanog ugovora.

Uticaj subvencionisanih programa zapošljavanja na ishode tržišta rada za niskokvalifikovane radnike je tema istraživanja, s dokazima koji sugerišu da privremeni poslovi mogu poboljšati ishode. Pored toga, potražnja za dodatnom pomoći u traženju posla od strane tražilaca posla koji su uključeni u programe može biti slaba, a neki pojedinci mogu smatrati učešće u programima pomoći kao kaznu.

Prema Irandoust (2023) koristi se test uzročnosti kako bi analizirala uticaj javne potrošnje na politike tržišta rada, uključujući subvencionisano zapošljavanje, u devet OECD zemalja (Austrija, Belgija, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Holandija, Španija i Švedska). Rezultati ukazuju da se efikasnost subvencionisanog zapošljavanja razlikuje od zemlje do zemlje, što odražava razlike u uslovima na tržištu rada, implementaciji politika i ekonomskim kontekstima.

Neke zemlje su pokazale povoljnije rezultate od programa subvencionisanog zapošljavanja. Na primjer, analiza sugeriše da zemlje sa robusnim javnim službama za zapošljavanje i dobro strukturiranim programima obuke obično bilježe bolje rezultate u smanjenju nezaposlenosti kroz inicijative subvencionisanog zapošljavanja.

Studija ističe da uticaj subvencionisanog zapošljavanja može varirati i prema spolu. U nekim zemljama, ove politike imaju izraženiji pozitivan efekat na stope nezaposlenosti žena u poređenju sa muškarcima, što ukazuje na potrebu za ciljanijim pristupima kako bi se adresirali rodni specifični problemi na tržištu rada.

Analiza otkriva da iako subvencionisano zapošljavanje može dovesti do trenutnog smanjenja stopa nezaposlenosti, dugoročna održivost ovih poslova varira od zemlje do zemlje. Neke nacije mogu brže prijeći na stabilno zapošljavanje, dok druge mogu pokazati zavisnost od subvencija bez odgovarajućeg povećanja stalnih radnih mjesta.

Subvencionisani programi rada inicijalno pokazuju negativne uticaje u kratkom roku. Međutim, ovi efekti postaju pozitivni tokom vremena, konkretno nakon 12 mjeseci učešća u programu. Ovo ukazuje na efekat "zaključavanja" gdje učesnici možda ne vide neposredne koristi, ali mogu iskusiti poboljšane ishode na duže staze (Vooren *et al.*, 2016)

Prema Vooren *et al.* (2016) subvencionisani rad uključuje razne sheme kao što su radni porezi i subvencije za pokretanje poslova. Ovi programi imaju za cilj podsticanje zapošljavanja smanjenjem finansijskog opterećenja za poslodavce ili direktnom podrškom nezaposlenima.

Nalazi sugerisu da, iako subvencionisano zapošljavanje možda ne donosi neposredne rezultate, može biti vrijedan alat u široj strategiji aktivnih politika tržišta rada, naročito kada se uzmu u obzir dugoročni ishodi zapošljavanja

2.4 Subvencionisano zapošljavanje u javnom sektoru (javni radovi)

Subvencionisano zapošljavanje u javnom sektoru (javni radovi) ima za cilj da ponudi prilike za privremeni posao izvan privatnog sektora, uglavnom u uslugama u zajednici. Programe javnih radova treba osmisliti na način da ne istiskuju redovno zapošljavanje.

Prema Butschek i Walter (2014) glavni cilj programa javnih radova je pružanje privremenih radnih prilika pojedincima, uključujući imigrante, u javnom sektoru. Ovi poslovi su obično usmjereni na projekte zajedničkih službi i imaju za cilj da pomognu učesnicima da steknu radno iskustvo i vještine.

Studija pokazuje da programi javnih radova mogu biti manje efikasni od programa obuke i subvencija na plate u poboljšanju ishoda zapošljavanja za imigrante. Meta-analiza sugerise da, iako javni radovi mogu pružiti privremeno zaposlenje, njihov ukupni uticaj na dugoročne izgleda za zapošljavanje je manje povoljan u poređenju sa drugim vrstama ALMP-a.

Dokument napominje da se imigranti često češće dodjeljuju programima javnih radova nego programima subvencija na plate, uprkos tome što su potonji efikasniji. Ova alokacija izaziva zabrinutost u vezi sa optimalnim korištenjem resursa u ALMP-ima za imigrante.

2.5 Podrška za traženje i zadržavanje posla

Sljedeća grupa programa podrške za traženje i zadržavanje posla fokusira se prvenstveno na poboljšanje ponude radne snage putem povećanja zarade za zaposlene radnike. Ovi instrumenti pružaju poticaj niskoplaćenim, nezaposlenim, obeshrabrenim i neaktivnim

radnicima, ali istovremeno imaju izražen cilj redistribucije. Ključni instrumenti u ovoj grupi su finansijski transferi i subvencije, no posebno se naglašava isplata direktnih naknada za radnicima kao dodatak na njihovu zaradu. Ova mjera ne samo da podržava radnike u potrazi za zaposlenjem, već i aktivno promovira socijalnu pravdu i ravnotežu u društvu (Brown i Koetti, 2015). Evaluacije društvenih eksperimenata iz nekoliko zemalja (Kanada, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Države) pokazuju pozitivne rezultate za ovu vrstu aktivne mjere. Studije pokazuju da ulaganje u aktivne mjere zapošljavanja i povećanje motivacije nezaposlenih, kao i poduzimanje koraka za poticanje i nadzor njihovog ponašanja pri traženju posla, donosi koristi u smislu bržeg vraćanja nezaposlenih u radni odnos.

Eksperimentalna studija za Holandiju pokazala je da pomoć u traženju posla nije imala značajan utjecaj. Ipak, ulaganje u aktivne mjere za zapošljavanje i povećanje motivacije nezaposlenih, kao i poduzimanje koraka za poticanje i nadzor njihovog ponašanja u traženju posla, donosi rezultate u smislu bržeg povratka na posao (Martin i Grubb 2001). Pored toga, studija koju je sproveo Sage (2018) u kontekstu Velike Britanije naglasila je da različite vrste ALMP-a različito utiču na nezaposlene. Programi pomoći u zapošljavanju, uključujući pomoć u traženju posla, pokazali su pozitivne efekte na blagostanje u poređenju sa programima kao što je obavezna radna aktivnost. Ovo sugerira da pomoć u traženju posla unutar ALMP-a može doprinijeti poboljšanju gubitaka blagostanja doživljenih tokom nezaposlenosti. Pomoć u traženju posla kao dio ALMP-a povezana je sa pozitivnim efektima na dobrobit i blagostanje nezaposlenih. Efikasnost programa pomoći u traženju posla je istaknuta u poboljšanju rezultata za pojedince koji traže prilike za zapošljavanje (Sahnoun i Abdennadher, 2021).

2.6 Obuka na tržištu rada

Obuka na tržištu rada podijeljena je u dvije kategorije (Martin i Grubb, 2001):

1. troškovi stručne i nadoknadne obuke za nezaposlele odrasle osobe; i
2. obuka za zaposlene odrasle osobe u svrhu tržišta rada.

Subvencionalno zapošljavanje predstavlja motivisanje poslodavaca da mijenjaju svoje navike u vezi zapošljavanja. Subvencije u zapošljavanju su sljedeća najefikasnija mjera koja je zastupljena u 35 % analiziranih radova. Obuka se uobičajeno predstavlja kao jedna od najefikasnijih mjera i predmet je brojnih analiza. Međutim, rezultati ovog pregleda literature ne daju nedvosmislene rezultate. Najrasprostranjenija mjera zapošljavanja u Evropskim zemljama jeste programi obuke. Glavni cilj obuke na tržištu rada jeste povećanje produktivnosti i zapošljivosti učesnika i povećanje ljudskog kapitala povećavanjem vještina.

Obuka na tržištu rada prisutna je u 65% analiziranih radova. Novija literatura o evaluaciji obuke naglašava potrebu za razmatranjem dugoročnih uticaja. Takva procjena je postala sve moguća zbog proširenih podataka (Kluve, 2006) Iako su programi obuke radna prisutni u 65% analiziranih radova, neki radovi pokazuju skromne efekte. Utvrđeno je da tradicionalni

programi obuke imaju skromnu vjerovatnoću da zabilježe pozitivan uticaj na stope zaposlenosti nakon završetka programa. Dok sa druge strane programi obuke su mnogo učinkovitiji za zapošljavanje imigranata u odnosu na neke javne radove (Kluve, 2006). Poticaji za povećanje mogućnosti zapošljavanja u privatnom sektoru:

- Unapređenje vještina kao prednost pri zapošljavanju.
- Privremeni poslovi izvan privatnog sektora kao alternativa.

2.7 „Učinak prijetnje“

Kada govorimo o „učinku“ prijetnje kao mjeri zapošljavanja rezultati su sljedeći: Ova mjera je specifična jer se javlja prije učešća u aktivnim mjerama zapošljavanja, ona bi trebala poboljšati kvalifikacije učenika i dovesti do ponovnog uvođenja na tržište rada. Ali rezultati koji se odnose na ove mjere ne govore tako. Prema Filges i Hansen (2017) prisutan je značajan efekat prijetnje, ali njegova praktična primjena ne daje dobre rezultate. Prema Crépon *et al.* (2016) „činak“ prijetnje može tjerati ljude koji su nezaposleni da pronađu poslove koji su manje plaćeni. U jednom od radova analizirano je 20 studija koje pokrivaju određene zemlje kao što su: SAD, Austrija, Švicarska, Njemačka.

Kada govorimo o rezultatima učinku prijetnje važno je spomenuti meta analizu, koja se odnosi na efekat veličine koji predstavlja osnovnu mjeru za dobivanje određenih rezultata. Prema Filges i Hansen (2017) pronalazi se značajan učinak prijetnje u meta analizi analizirajući studije koje se odnose na različita tržišta rada. Studije su podjeljene prema tipu socijalnog režima. Prilikom provođenja meta analize učinak prijetnje je veoma značajan za sve programe, odnosno ne samo za one programe koji se primjenjuju odmah nakon nezaposlenosti.

U suštini, ovaj učinak se primjenjuje i na one programe koji su započeti nakon godinu pa čak i više. Prema Filges i Hansen (2017) moralni hazard često se smatra ključnim izazovom u vezi sa sistemima nadoknada za nezaposlene radnike. Međutim, rezultati ovog pregleda sugeriraju da su ALMP efikasni u suzbijanju ovog problema. Glavni razlog za ovaj pozitivan efekat leži u tome što nezaposlena lica aktivnije i brže pristupaju procesu pronalazjenja novog posla. „Učinak“ prijetnje predstavlja mjeru koja može dovesti do veoma dobrih rezultata u određenim državama. Kako bi se ostvarili što bolji rezultati ova mjera treba da bude tema nekih budućih istraživanja kako bi se došlo do što tačnijih rezultata. Kao jedan od primjera u Bosni i Hercegovini jesu Biroi rada, koji predstavljaju „prijetnju“ za nezaposlene osobe, kako bi pomogli u pronalasku poslova.

2.8 Direktno zapošljavanje

Kao treću najefikasniju mjeru u Evropi ovaj pregled literature identifikuje programe direktnog zapošljavanja u javnom sektoru. Programi direktnog zapošljavanja u javnom

sektoru orijentisani su ka neposrednom stvaranju i obezbeđivanju javnih radova ili drugih inicijativa koje proizvode dobra ili usluge od opšteg interesa.

2.9 Zapošljavanje migranata

Imigranti predstavljaju značajnu demografsku grupu na evropskim tržištima rada s jedinstvenim rizicima i potencijalima. Iako često suočeni s visokim nivoom nezaposlenosti, istovremeno imaju tendenciju da budu mlađi od domaćeg stanovništva (Butschek i Walter, 2014). Integracija imigranata igra ključnu ulogu za uspješno uključivanje migranata u tržište rada.

Tabela 3. Mjere aktivnih politika zapošljavanja imigranata

Mjera	Efekat
Programi integracije migranata	Povećanje kumulativne zarade i smanjenje korištenja socijalnih davanja
	Ekonomski efekti na individualno i društvenom nivou
Kursevi jezika	Mogućnost komuniciranja na više jezika
	Dovode do povećanja zaposlenosti i zarade.
Monetarne sankcije	Gubitak beneficija rezultira bržim zapošljavanjem
Pomoć u traženju posla	Poboljšanje kvalifikacija učesnika i ponovno uvođenje na tržište rada: Utiče na razvoj vještina nezaposlenih.

Izvor: Autor

Analiza koja je usmjerena na predznak i statističku značajnost pokazuje da subvencije plata imaju bolje rezultate za imigrante u kratkoročnom periodu u poređenju s programima obuke. Istraživanja pokazuju da javni radovi mogu imati manje efikasnosti u poređenju s programima obuke, dok programi pomoći u traženju posla (uključujući usluge i sankcije) mogu biti efikasniji. Međutim, vrijednosti procijenjenih koeficijenata za ove programe su statistički neznačajne (Butschek i Walter, 2014).

Prema Butschek i Walter (2014) jedino subvencije plata mogu biti s povjerenjem preporučene kreatorima politika koji koriste općenite aktivne mjere zapošljavanja kako bi unaprijedili integraciju imigranata na tržište rada. Programi usmjereni specifično na migrante, kao što su kursevi jezika i uvodni programi, imaju potencijal da budu obećavajući, iako trenutno postoji ograničen broj dokaza koji ih podržavaju. Dalja istraživanja u ovom području su stoga opravdana kako bi se bolje razumjeli njihovi efekti i kako bi se pružile smjernice za njihovo poboljšanje i širu primjenu (Butschek i Walter, 2014).

Ugreninov i Turner (2021) istraživali su uticaj norveškog uvodnog programa na zapošljavanje žena imigranata. Ovaj program je imigrantima pružao obuku iz jezika, obrazovanje i praktičnu obuku na radnom mjestu, sve s ciljem unapređenja njihovih šansi za zaposlenje i povećanje prihoda (Kiviholma i Karhunen, 2022).

Arendt *et al.* (2020) analizirali su uticaj programa učenja jezika na zapošljavanje izbjeglica u Danskoj. Koristili su se širom reformom u Danskoj iz 1999. godine koja je bila fokusirana na pružanje jezičke obuke izbjeglicama. Ključni aspekt ove reforme bio je povećanje broja časova jezičke nastave za izbjeglice, uz dodatno povećanje finansijskih resursa, s ciljem unapređenja kvaliteta nastave (Kiviholma i Karhunen, 2022).

Danska je 2002. godine u svojoj reformi socijalne politike smanjila socijalne naknade za izbjeglice. Ovo smanjenje je imalo kratkoročne pozitivne efekte na zapošljavanje: godinu dana nakon stupanja na snagu reforme, postignuti rezultati su bili pozitivni i statistički značajni (89% u odnosu na prosjek prije reforme), te su se očuvali i dvije godine nakon (37%). Međutim, reforma je uzrokovala smanjenje neto prihoda od poreza izbjeglica za 40% tokom pet godina, a također je rezultirala relativno visokim odlaskom žena izbjeglica s tržišta rada (Kiviholma i Karhunen, 2022).

3. METODOLOGIJA

Metodologija istraživanja fokusira se na sistematski pregled relevantne literature. Povećanje razumijevanja teme većinom proizlazi iz potrebe da se sumiraju rezultati prethodnih istraživanja unutar određenog vremenskog perioda. Kako raste broj istraživanja i s unapređenjem različitih metodologija prilikom izvođenja zaključaka u tim radovima, potreba za sistemskim pregledom literature iz jedne oblasti je sve izraženija. Sistematski pregled literature ima ključnu ulogu u identifikaciji tih nedostataka te pružanju prijedloga za dalji razvoj nauke. Za identifikaciju relevantnih radova koji će biti uključeni u sistemski pregled literature korišten je Google Scholar, koji osigurava sveobuhvatan pristup akademskoj literaturi. Fokus je usmjeren na radove objavljene na engleskom jeziku u periodu od posljednje tri godine, s ključnim riječima za pretragu poput "active labour market measures" ili „policies“. Osnovni cilj ovakvog sistematskog pregleda literature jest prikazati najnovija istraživanja o toj temi. Nakon toga, planira se identificirati ključne teme, trendove te nedostatke u postojećim istraživanjima, pružajući prijedloge za buduća istraživanja.

Glavni fokus ovog rada bit će usmjeren na identifikaciju najefikasnijih aktivnih mjera zapošljavanja te procjenu njihove korisnosti.

3.1 Definisane kriterijuma uključivanja i isključivanja

Kao što je prethodno istaknuto, fokus ovog istraživanja usmjeren je na radove objavljene na engleskom jeziku u posljednje tri godine, s ciljem osiguranja pregleda najnovijih trendova, politika i rezultata u kontekstu aktivnih mjera zapošljavanja. Ova vremenska granica je odabrana s namjerom da se prikaže najaktuelnija situacija i promjene na tržištima rada, te kako bi se identificirale najefikasnije mjere prilagođene trenutnim socio-ekonomskim uslovima. Pretpostavlja se da se u ovom periodu mogu naći radovi koji obuhvataju uticaj globalnih kriza, poput pandemije COVID-19, i njihov uticaj na politike zapošljavanja, što je bitno za relevantnost analize.

Ključni kriterij za uključivanje radova bit će fokus na aktivne mjere politike zapošljavanja, pri čemu će se koristiti ključne riječi kao što su „active labour market measures“, „employment policies“, „labour market interventions“, te srodni termini. Ove ključne riječi omogućit će istraživačima da pokriju širok spektar različitih mjera koje zemlje implementiraju s ciljem povećanja zaposlenosti, poput programa obuka, subvencija za zapošljavanje, podrške samozapošljavanju i sličnih inicijativa.

Radovi koji nisu objavljeni na engleskom jeziku bit će isključeni iz analize kako bi se održala konzistentnost i dostupnost izvora za dalju analizu, budući da su radovi na engleskom najčešće dostupni i citirani u globalnoj naučnoj zajednici. Također, istraživanje će isključiti radove koji ne zadovoljavaju postavljeni vremenski okvir (posljednje tri godine), kako bi se osiguralo da se rezultati zasnivaju na aktuelnim podacima i istraživanjima.

Dodatno, radovi koji ne nude dovoljno empirijskih dokaza o efikasnosti mjera zapošljavanja ili koji se temelje na teorijskim analizama bez konkretnih podataka o implementaciji ili rezultatima mjera također neće biti uključeni. Ovaj pristup osigurava fokus na studije koje nude praktične uvide i kvantitativne ili kvalitativne podatke o efektima aktivnih mjera zapošljavanja na tržištima rada širom svijeta.

3.2 Izvori podataka

Za identifikaciju relevantnih radova koji će biti uključeni u sistematski pregled literature korišten je Web of Science (WoS) i Google Scholar, dva najpoznatija i najpristupačnija alata za pretragu akademskih radova. WOS i Google Scholar nude sveobuhvatan pristup širokom spektru istraživanja iz različitih naučnih disciplina, uključujući radove iz oblasti ekonomije, sociologije, javnih politika i drugih relevantnih polja koja se bave pitanjima zapošljavanja i tržišta rada.

Ove platforme omogućavaju korisnicima da efikasno pretražuju akademske članke, disertacije, knjige, izvještaje i druge izvore, čime se osigurava široka pokrivenost relevantnih studija. Pretraga se može precizno prilagoditi pomoću različitih filtera kao što su godina objave, autor, te vrste izvora (npr. časopis, konferencija), čime se dodatno olakšava identifikacija radova koji ispunjavaju definirane kriterije uključenja u analizu.

Osim toga, omogućavaju praćenje citiranosti pojedinih radova, što može biti dodatni kriterij prilikom ocjene značaja i utjecaja određenog istraživanja na širu akademsku zajednicu. Radovi koji su često citirani mogu pružiti ključne uvide u dominantne teme, teorijske pristupe i rezultate istraživanja vezane za aktivne mjere zapošljavanja. Stoga, Ove baze su izuzetno korisni alati ne samo za identifikaciju relevantnih izvora, već i za razumijevanje kako su određene mjere i politike ocijenjene i prihvaćene u akademskim i praktičnim krugovima.

3.3 Strategija pretraživanja

Ključne riječi koje su korištene u pretraživanju pažljivo su odabrane kako bi pokrile sve aspekte aktivnih politika zapošljavanja i njihov utjecaj na tržište rada. Ove ključne riječi uključuju termine kao što su: „active labour market policies“, „employment measures“, „OECD employment policies“, te srodne pojmove. Ovaj skup ključnih riječi omogućava sveobuhvatan pristup različitim vrstama mjera i intervencija koje su osmišljene s ciljem povećanja zaposlenosti, kao što su subvencije za zapošljavanje, programi obuka, podrška samozapošljavanju, te druge aktivne mjere koje koriste vlade i organizacije širom svijeta.

Pored navedenog, korišten je termin „systematic literature review“ kako bi se identificirale već postojeće studije koje koriste metodologiju sistematskog pregleda, čime se povećava kvaliteta prikupljenih podataka i omogućava preciznija komparacija među različitim istraživanjima. Uključivanjem termina poput „OECD employment policies“, dodatno se osigurava da pretraga obuhvati specifične studije koje se bave politikama zapošljavanja unutar OECD zemalja, što je ključno za razumijevanje primjera najboljih praksi u razvijenim ekonomijama.

3.4 Proces selekcije i sinteza podataka

Selekcija radova odvijala se kroz nekoliko faza. Prva faza je uključivala pregled naslova i sažetaka, gdje je procijenjena relevantnost radova za zadatak temu. Nakon toga, obavljena je detaljna analiza radova kroz čitanje cijelih tekstova, pri čemu smo se fokusirali na one radove koji nude empirijske podatke o aktivnim mjerama zapošljavanja i njihovoj efikasnosti.

Za svaki uključeni rad prikupljeni su sljedeći podaci: autor, godina objave država, tip aktivne mjere zapošljavanja, glavni rezultati istraživanja i ocjena kvaliteta. Podaci izabrani iz literature su analizirani i sintetizirani kroz narativnu sintezu, što omogućava sveobuhvatan pregled ključnih tema i rezultata u kontekstu aktivnih politika zapošljavanja. Također,

tematska analiza je korištena za identifikaciju zajedničkih tema i obrazaca među različitim istraživanjima.

4. REZULTATI

Pretraga Web of Science baze podataka s ključnim riječima "active labour market" za period od 2017. do 2024. godine rezultirala je s ukupno 795 odabranih publikacija. Analiza tih radova omogućila je uvid u različite aspekte i trendove u istraživanju aktivnih politika tržišta rada na globalnom nivou.

U sljedećim oblastima predstavljeno je najviše radova:

Tabela 4. Oblasti sa najviše radova ALMP

Kategorije	Broj radova	% od 795
Ekonomija	215	27,04%
Javna uprava	112	14,09%
Socijalni rad	93	11,70%
Društveni problemi	92	11,57%
Industrijski odnosi i rad	77	9,69%
Sociologija	69	8,68%
Političke nauke	61	7,67%
Studije razvoja	53	6,67%
Menadžment	48	6,04%
Interdisciplinarne društvene nauke	47	5,91%
Javno, okolišno i radno zdravlje	37	4,65%
Studije okoliša	22	2,77%
Nauke o okolišu	21	2,64%
Gerontologija	20	2,52%
Poslovanje	19	2,39%
Obrazovanje i istraživanje	17	2,14%
Demografija	16	2,01%
Zeleni održivi nauka i tehnologija	13	1,64%
Multidisciplinarne nauke	13	1,64%
Poslovne finansije	11	1,38%
Pravo	11	1,38%
Historija	10	1,26%
Matematičke metode u društvenim naukama	10	1,26%
Geografija	9	1,13%
Primijenjena psihologija	9	1,13%

Izvor: Web of Science

Tabela 4. prikazuje pregled najčešćih oblasti istraživanja u publikacijama vezanim za "aktivne politike tržišta rada" prema pretrazi Web of Science za period 2017-2024. Najveći

broj radova dolazi iz oblasti ekonomije (27,04%), što ukazuje na to da su ekonomski aspekti najviše istraživani kada su u pitanju aktivne politike tržišta rada. Ostale značajne oblasti su javna uprava (14,09%) i socijalni rad (11,70%). Dok s druge strane imamo pravo, historiju, geografiju i primijenjenu psihologiju koje nemaju statistički značaj u ovim istraživanjima.

Tabela 5. Države sa najviše radova ALMP

Države/Regije	Broj radova	% od 795
Njemačka	106	13,33%
Engleska	99	12,45%
Španija	65	8,18%
Italija	64	8,05%
SAD	64	8,05%
Holandija	46	5,79%
Švedska	41	5,16%
Rusija	35	4,40%
Švicarska	35	4,40%
Danska	31	3,90%
Norveška	29	3,65%
Kina	25	3,15%
Francuska	24	3,02%
Australija	23	2,89%
Belgija	22	2,77%
Slovačka	20	2,52%
Poljska	18	2,26%
Austrija	17	2,14%
Kanada	17	2,14%
Finska	16	2,01%
Češka Republika	14	1,76%
Rumunija	13	1,64%
Škotska	13	1,64%
Irska	12	1,51%
Japan	12	1,51%

Izvor: Web of Science

Tabela 5. prikazuje pregled država iz kojih dolazi najviše radova vezanih za "aktivne politike tržišta rada" u periodu od 2017. do 2024. godine. Najveći broj publikacija dolazi iz Njemačke (13,33%) i Engleske (12,45%), što ukazuje na značaj i fokus istraživanja aktivnih politika tržišta rada u ovim zemljama. Najmanje interesovanja za istraživanja aktivnih politika tržišta rada imaju Rumunija, Škotska, Irska i Japan.

Tabela 6. Publikacija po godinama ALMP

Godina publikacije	Broj radova	% od 795
2024	74	9,31%
2023	96	12,08%
2022	123	15,47%
2021	127	15,98%
2020	128	16,10%
2019	125	15,72%
2018	62	7,80%
2017	60	7,55%

Izvor: Web of Science

Tabela 6. prikazuje broj publikacija o "aktivnim politikama tržišta rada" po godinama od 2017. do 2024. Najveći broj radova objavljen je 2020. godine (16,10%). A najmanji broj radova objavljen je 2017. godine (7,55%).

Aktivne mjere zapošljavanja postale su ključni instrumenti u borbi protiv nezaposlenosti i unapređenju tržišta rada. Ove mjere obuhvataju različite programe i politike usmjerene na povećanje zaposlenosti, poboljšanje zapošljivosti i smanjenje dugotrajne nezaposlenosti. Kako bi se osigurala njihova učinkovitost, potrebno je provesti detaljna istraživanja koja će omogućiti razumijevanje njihovih stvarnih učinaka na tržište rada.

U ovom dijelu literature dajemo odgovor na sljedeća istraživačka pitanja:

- IP1: Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u zemljama OECD?
- IP2: Da li je „učinak prijete“ efikasna mjera zapošljavanja?
- IP3: Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u Evropi?
- IP4: Koje su najefikasnije mjere aktivnih politika prilikom zapošljavanja imigranta?

4.1 Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u zemljama OECD?

Na osnovu podataka iz tabele 7, sumirani rezultati odgovora na istraživačko pitanje "Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u zemljama OECD?".

Tabela 7. Aktivne mjere zapošljavanja zemlje OECD-a

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekte
Wiśniewski (2022)	Poljska	Start-up poticaji	Značajno povećanje zaposlenosti
Skučiene i Braiene (2023)	Litvanija	Programi obuke	Značajno povećanje zaposlenosti u ruralnim općinama

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
Bánociová i Martinková (2017)	Slovačka	Programi obuke	Veliki efekat na mlade
Fertig <i>et al.</i> (2006)	Njemačka	Poticaji za zapošljavanje	Značajan pozitivan učinak na relativne neto odljeve iz nezaposlenost
Lammers i Kok (2017)	Holandija	Posredovanje u zapošljavanju	Nemaju „lock-in“ efekat što dovodi do povećavanja šanse za zapošljavanje
Ellena <i>et al.</i> (2024)	Italija	Profesionalna reintegracija	Brži povratak na tržište rada
Calò <i>et al.</i> (2024)	Ujedinjeno Kraljevstvo	Programi obuke	Omogućavanje adekvatnog pristupa obrazovanju, kursevima jezika i obukama prije zaposlenja
Orton <i>et al.</i> (2018)	Ujedinjeno Kraljevstvo	Program Talent Match	Uključivanje u procese zapošljavanja dugoročno nezaposlenih osoba
Hur (2018)	23 zemlje OECD-a	Programi obuke	Veća potrošnja na ALMP direktno povezana sa nižim stopama nezaposlenosti i bržim oporavkom tržišta rada
Escudero <i>et al.</i> (2018)	Latinska Amerika	Programi obuke	Pozitivan uticaj na povećanje formalnog zaposlenja i zarada učesnika

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
Ingold i Valizade (2015)	Ujedinjeno Kraljevstvo i Danska	Subvencionirana zapošljavanja i obuke	Subvencionirano zapošljavanje: Ova mjera podstiče dublju i trajniju saradnju poslodavaca u ALMP programima. Obuke – fokusiraju se na pružanje prilika nezaposlenima da stiču praktično iskustvo.
Battisti <i>et al.</i> (2019)	Njemačka	Pomoć pri traženju posla	Smanjenje neslaganja između ponude i potražnje na tržištu rada
Tsiboukli i Efstratoglou (2022)	Grčka	Programi obuke	Obuke mogu pomoći nezaposlenim osobama da steknu nove vještine
Kantová i Arltová (2020)	Švedska	Obuka i subvencionalno zapošljavanje	Nijedna mjera aktivne politike tržišta rada (ALMP) u Švedskoj nije bila posebno efikasna za sve ranjive grupe
Wapler <i>et al.</i> (2018)	Njemačka	Subvencija na plate	Bivši učesnici programa subvencija za plate (tj. osobe koje su završile program) imaju povećanu stopu efikasnosti u traženju posla.
Eppel <i>et al.</i> (2024)	Austrija	Stručno osposobljavanje	Značajno povećavaju šanse za zapošljavanje dugoročno nezaposlenih
Destefanis <i>et al.</i> (2020)	14 zemlja OECD-a	Programi obuke	Treninzi i programi stručnog osposobljavanja značajno poboljšavaju šanse za zaposlenje. Njihov pozitivan uticaj postaje još izraženiji kada se kombinuju sa odgovarajućim mjerama pasivne politike

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
Švabová i Gabříková (2024)	Slovačka	Doprinosi za samozapošljavanje	Rezultati pokazuju da su osobe koje su primile doprinos za samozapošljavanje bile zaposlenije u prosjeku za 251 dan više tokom dvogodišnjeg perioda u odnosu na osobe koje nisu učestvovala u programu.
Blázquez <i>et al.</i> (2019)	Španija	Programi obuke	Učešće u programima obuke povećava vjerovatnoću zaposlenja, naročito u pogledu pronalaska poslova većeg kvaliteta
Caliendo i Tübbicke (2019)	Njemačka	Start-up poticaji	Veće šanse za zaposlenje i zarađuju više u periodu do 40 mjeseci nakon ulaska u program

Izvor: Autor

Start-up poticaji su u istraživanju (Wiśniewski, 2022) u Poljskoj imali značajan pozitivan utjecaj na povećanje zaposlenosti, posebno kroz podršku poduzetnicima da osnuju vlastite poslove.

U Litvaniji (Skučiene i Braiene, 2023), programi obuke značajno su povećali zaposlenost, posebno u ruralnim područjima, ukazujući na efektivnost ovih mjera u manje razvijenim regijama.

U Slovačkoj su (Bánociová i Martinková, 2017) programi obuke su imali velik uticaj na mlade, što sugerise da su obuke prilagođene mlađoj populaciji izuzetno efikasne za smanjenje nezaposlenosti u ovoj dobnoj skupini. Također, rezultati u Slovačkoj pokazuju da su osobe koje su primile doprinos za samozapošljavanje bile zaposlenije u prosjeku za 251 dan više tokom dvogodišnjeg perioda u odnosu na osobe koje nisu učestvovala u programu (Švabová i Gabříková, 2024), odnosno osobe koje su učestvovala u ovom programu su uspjele zadržati posao 251 dan duže u odnosu na osobe koje nisu učestvovala u programu, što bi značilo da je za period od 728 dana to čak za 29% duže.

Poticaji za zapošljavanje u Njemačkoj (Fertig *et al.*, 2006) imali su značajan pozitivan učinak na smanjenje nezaposlenosti, posebno u pogledu relativnih neto odliva nezaposlenih osoba, što znači da su ovi poticaji efikasni u smanjenju trajne nezaposlenosti. Prema (Battisti *et al.*,

2019) pomoć u traženju posla u Njemačkoj je kao mjera ALMP imala pozitivan efekat na zapošljavanje. Subvencije plata su imale pozitivan efekat na regionalno zapošljavanje. Subvencionisanje plata poslodavcima smanjuje troškove zapošljavanja, što podstiče stvaranje novih radnih mjesta (Wapler *et al.*, 2018). U Njemačkoj start-up subvencije su ocijenjene kao efikasna mjera za smanjenje nezaposlenosti. Nalazi pokazuju da su subvencije imale značajan i dugotrajan pozitivan efekat na zaposlenje i neto dohodak učesnika, čak i do 40 mjeseci nakon što su ušli u program. Efekti su se pokazali jačima nakon reforme programa u 2011. godini, koja je uvela dodatni sloj selekcije i smanjila iznose subvencija, ali poboljšala efikasnost (Caliendo i Tübbicke, 2019).

Posredovanje u zapošljavanju u Holandiji (Lammers i Kok, 2017) pokazalo je da ne postoji negativni „lock-in“ efekat (gdje bi se ljudi zadržavali na neefikasnim mjerama), te je dovelo do povećanja šansi za zapošljavanje.

Profesionalna reintegracija prema studiji iz Italije (Ellena *et al.*, 2024) fokusirana na profesionalnu reintegraciju, ubrzala je povratak pojedinaca na tržište rada, što sugerira da je ova mjera efikasna za osobe koje su prethodno bile nezaposlene.

Prema Orton *et al.* (2018) u Velikoj Britaniji primijenjen je program „Talent Match“ (TM) koji je imao značajan utjecaj na dugoročno nezaposlene mlade osobe, njegov osnovni cilj je bio povratak mladih osoba na tržište rada. Dok sa druge strane, prema (Calò *et al.*, 2024) proučavanjem raznih mjera u Velikoj Britaniji dovelo je do rezultata da niti jedna pojedinačna mjera nije dovoljno efikasna, te da bez sveobuhvatne i dublje analize se ne može doći do detaljnijih rezultata. Dalje, Ingold i Valizade (2015) izdvajaju subvencionalno zapošljavanje i obuke kao najvažnije mjere u ovoj državi. Subvencionirano zapošljavanje utiče na saradnju poslodavaca u ALMP, dok sa druge strane obuke pružaju prilike nezaposlenim da dolaze do praktičnog iskustva.

Escudero *et al.* (2018) predstavljaju utjecaj ALMP u Latinskoj Americi, prema njihovoj analizi mjera koja se najviše ističe jesu programi obuke koji su veoma pozitivno uticali na zapošljavanje na ovom prostoru, a došli su do zaključka da su efikasniji oni programi koji traju duže. Također, ovi programi ostavljaju veliki utjecaj i na povećavanje zarade. U Grčkoj, poseban naglasak je stavljen na programe obuke i doživotnog učenja koji su ključni za povećanje vještina radne snage. Autori ističu da je potrebno proširiti pristup ovim programima kako bi uključili i osobe koje najviše trebaju pomoć, kao što su dugotrajno nezaposleni (Tsiboukli. i Efstratoglou, 2022).

U Švedskoj se ističe da su mjere usmjerene na zapošljavanje ranjivih grupa, poput obuke i savjetovanja, imale ograničen efekat na poboljšanje procesa zapošljavanja i smanjenje stope nezaposlenosti. Iako su te mjere povećale broj novozaposlenih, nisu značajno pomogle najugroženijim grupama, poput mladih (15-19 godina) i dugotrajno nezaposlenih. Potrebna je revizija postojećih mjera i razvoj novih strategija koje bi bile efikasnije za ranjive grupe, budući da trenutne mjere nisu dovele do željenih rezultata u povećanju stope zaposlenosti. (Kantová i Arltová 2020).

Obuka i sticanje novih vještina su ALMP koje su također zastupljene i u Austriji i predstavljaju najefikasnije mjere u ovoj zemlji. Programi obuke povećavaju šansu za zaposlenje dugotrajno nezaposlenih u narednih šest godina. Cilj ovih programa je unapređenje radne sposobnosti i vještina učesnika (Eppel et al., 2024).

Prema (Blázquez *et al.*, 2019) u Španiji su predstavljene dvije mjere:

- Programi obuke
- Pomoć pri traženju posla

Rezultati sugeriraju da su programi obuke efikasniji, posebno kada je u pitanju pronalaženje poslova određenog kvaliteta. Učesnici koji su prošli kroz programe obuke imaju veću vjerovatnoću da pronađu posao, a efekti su još izraženiji u srednjem roku (24 mjeseca nakon završetka programa) u odnosu na kratkoročne efekte (12 mjeseci).

Analiza (Hur, 2018) koja je provedena u 23 zemlje OECD-a ističe program obuke kao najefikasniju mjeru, odnosno veća potrošnja na ALMP direktno je povezana sa nižim stopama nezaposlenosti i bržim oporavkom tržišta rada. Programi obuke značajno poboljšavaju šanse za zaposlenje. Njihov pozitivan uticaj postaje još izraženiji kada se kombinuju sa odgovarajućim mjerama pasivne politike (Destefanis *et al.*, 2020). Najefikasnije mjere aktivne politike zapošljavanja u zemljama OECD uključuju start-up poticaje, programe obuke (posebno za mlade i ljude u ruralnim sredinama), poticaje za zapošljavanje, te profesionalnu reintegraciju. Posredovanje u zapošljavanju također igra važnu ulogu, pod uvjetom da se izbjegne „lock-in“ efekat.

Diskusija

Rezultati prikazani u tabeli pokazuju jasne obrasce koji ukazuju na efikasnost različitih mjera aktivne politike zapošljavanja u zemljama OECD-a. Ključne mjere koje su analizirane uključuju start-up poticaje, programe obuke, poticaje za zapošljavanje, posredovanje u zapošljavanju i profesionalnu reintegraciju. Ova diskusija pokušava povezati specifične efekte mjera sa širim kontekstom tržišta rada i utvrditi moguće implikacije za buduće politike.

Prvo, start-up poticaji, kao što je prikazano na primjeru Poljske i Njemačke, pokazali su značajan potencijal za povećanje zaposlenosti. Ovo može biti posljedica poticanja poduzetništva, gdje pojedinci koji „ostvaruju“ svoje poslovne poduhvate, ne samo da zapošljavaju sebe, već dugoročno stvaraju radna mjesta za druge. Ovaj efekt je posebno važan u ekonomijama u tranziciji, gdje visoka stopa nezaposlenosti može biti reducirana kroz stvaranje novih poduzeća. S obzirom na uspjeh ove mjere, start-up poticaji mogu biti korisni i u drugim zemljama koje nastoje stimulirati lokalne poduzetničke aktivnosti.

Drugo, programi obuke, kao što su oni u Litvaniji, Španiji, Švedskoj, Grčkoj, Velikoj Britaniji i Slovačkoj, pokazali su značajan utjecaj, posebno među mladima i u ruralnim

područjima. Ovi rezultati ukazuju na ključnu ulogu specijalizovanih treninga i edukacija u smanjenju nezaposlenosti u područjima gdje su mogućnosti za zaposlenje ograničene. Programi obuke, koji su usmjereni na razvoj specifičnih vještina potrebnih na tržištu rada, pomažu u smanjenju jaza između ponude i potražnje za radnom snagom. Ipak, važno je napomenuti da efikasnost ovih programa može zavisi od kvaliteta obuka, relevantnosti prema potrebama tržišta rada, te dostupnosti resursa u ruralnim područjima.

Treće, poticaji za zapošljavanje, kao što je prikazano na primjeru Njemačke, imaju direktan utjecaj na smanjenje relativnih neto odliva iz nezaposlenosti. Ovi poticaji, često u obliku subvencija poslodavcima ili poreznih olakšica, motivišu kompanije da zapošljavaju osobe koje su duže vrijeme nezaposlene. Efikasnost ovih mjera zavisi od dugoročne održivosti novozaposlenih radnika u kompanijama, te može biti dopunjena dodatnim programima obuke ili mentorstva za novozaposlene.

Šta više, posredovanje u zapošljavanju u Holandiji se pokazalo efikasnim jer nije proizvelo „lock-in“ efekt, što znači da nezaposlene osobe nisu bile zadržavane na dugotrajnim mjerama koje ne donose rezultat. Posredovanje se pokazalo korisnim jer ubrzava proces pronalaženja posla, povećavajući šanse za zapošljavanje. Ova mjera je korisna u slučajevima kada postoji disbalans između ponude i potražnje za radnicima, a posrednici mogu igrati ključnu ulogu u usklađivanju tih potreba.

Na kraju, profesionalna reintegracija, koja je primijenjena u Italiji, ubrzala je povratak na tržište rada, posebno za osobe koje su prethodno bile duže vremena nezaposlene. Ova mjera ukazuje na važnost pružanja kontinuirane podrške pojedincima koji se ponovo integriraju na tržište rada, bilo kroz savjetodavne usluge, mentorstvo ili prilagodbu njihovih vještina. Takvi programi mogu biti posebno korisni u ekonomijama koje se suočavaju s dugotrajnom nezaposlenošću ili u situacijama gdje ekonomske krize dovode do masovnih gubitaka radnih mjesta.

4.2 Da li je „učinak prijetnje“ efikasna mjera zapošljavanja?

Tabela 8. prikazuje pregled istraživanja iz nekoliko evropskih zemalja, fokusirajući se na prisutnost učinka prijetnji unutar analiza aktivnih politika tržišta rada. Prema tabeli, nijedno od navedenih istraživanja ne ukazuje na prisutnost učinka prijetnji

Tabela 8. Učinak prijetnje kao mjera zapošljavanja

Istraživanje/rad	Zemlja	Učinak prijetnji analiziran
Wiśniewski (2022)	Poljska	Ne

Istraživanje/rad	Zemlja	Učinak prijetnje analiziran
Skučiene i Braiene (2023)	Litvanija	Ne
Birca (2023)	Moldavija	Ne
Bánociová i Martinková (2017)	Slovačka	Ne
Fertig <i>et al.</i> (2006)	Njemačka	Ne
Lammers i Kok (2017)	Holandija	Ne
Ellena <i>et al.</i> (2024)	Italija	Ne
Calò <i>et al.</i> (2024)	Ujedinjeno Kraljevstvo	Da
Wolf (2024)	26 zemalja	Ne
Orton <i>et al.</i> (2018)	Ujedinjeno Kraljevstvo	Ne
Hur (2018)	23 zemlje OECD-a	Ne
Escudero <i>et al.</i> (2018)	Latinska Amerika	Ne
Ingold i Valizade (2015)	Ujedinjeno Kraljevstvo i Danska	Ne
Battisti <i>et al.</i> (2019)	Njemačka	Ne
González-Marín <i>et al.</i> (2019)	Španija	Ne
Tsiboukli i Efstratoglou (2022)	Grčka	Ne

Istraživanje/rad	Zemlja	Učinak prijetnji analiziran
Kantová. i Arltová (2020)	Švedska	Da
Wapler <i>et al.</i> (2018)	Njemačka	Ne
Eppel <i>et al.</i> (2024)	Austrija	Ne
Destefanis <i>et al.</i> (2020)	14 zemalja OECD-a	Ne

Izvor: Autor

Detaljnije, istraživanje Wiśniewskog (2022) u Poljskoj, Skučiene i Braiene (2023) u Litvaniji, i Birca A. (2023) u Moldaviji, kao i studije iz Slovačke (Bánociová i Martinková, 2017) i Njemačke (Fertig *et al.*, 2006) i ostalih zemalja koje su navedene u tabeli, nisu identifikovale učinak prijetnje. Slično, istraživanja u Holandiji (Lammers i Kok, 2017) i Italiji (Ellena *et al.*, 2024) nisu pokazala da bi učinak prijetnje bio prisutan kao važan faktor u njihovim politikama zapošljavanja. Rezultati ukazuju na to da aktivne politike zapošljavanja, barem u zemljama navedenim u tabeli, nisu osmišljene ili implementirane na način koji bi izazvao percepciju prijetnje kod korisnika. Iz tabele 8 možemo vidjeti samo da su u dva istraživanja zabilježeni učinci prijetnje (Calò *et al.*, 2024) i (Kantová i Arltová, 2020).

Odsustvo učinka prijetnje može se tumačiti na nekoliko načina. Prvo, moguće je da su aktivne politike u ovim zemljama osmišljene s ciljem pružanja podrške i motivacije nezaposlenim osobama, umjesto stvaranja pritiska ili straha od gubitka pomoći. Ovaj pristup može povećati povjerenje korisnika u sistem podrške, čineći njihovu reintegraciju na tržište rada održivijom i manje stresnom. Također, implementacija politika može biti osmišljena na način koji smanjuje rizik od negativnih posljedica, poput neadekvatnog zapošljavanja usljed pritiska.

Drugo, odsustvo učinka prijetnje može ukazivati na to da korisnici mjera zapošljavanja ne osjećaju dovoljnu prijetnju ili pritisak da bi to uticalo na njihov proces traženja posla. Ovo može biti rezultat politike koja naglašava dugoročne koristi obuka i integracija, umjesto kratkoročnih rezultata. Na primjer, u Holandiji (Lammers i Kok, 2017), pokazalo se da mjere posredovanja u zapošljavanju nemaju "lock-in" efekat, što može značiti da su korisnici slobodni da traže poslove koji su prikladniji za njihove vještine i interese, bez osjećaja pritiska.

Sa druge strane strane učinak prijetnje je prisutan u istraživanjima koji su proveli Calò *et al.*, (2024) i Kantová i Arltová (2020). Mnoge nezaposlene osobe uživaju razne beneficije od strane države, a jedna od njih, možda i najistaknutija, je zdravstveno osiguranje. Ponekada države „prisiljavaju“ određene grupe ljudi da prihvate poslove koje im one nude, a oni ih

moraju prihvatiti zbog straha ili pritiska od gubitka beneficija. Kantová i Arltová (2020) u ovome radu nigdje direktno ne spominju „učinak prijetnje“, ali kroz razne rasprave o ALMP možemo vidjeti da određene nezaposlene osobe prisiljavaju da se uključe na tržište rada.

4.3 Koje mjere aktivne politike zapošljavanja su najefikasnije u Evropi?

Na osnovu podataka iz tabele 9, mjere aktivne politike zapošljavanja u Evropi mogu se kvalitativno grupisati prema veličini njihovih efekata na tržište rada. Uočavamo nekoliko ključnih obrazaca koji pomažu u razumijevanju koje mjere su se pokazale najefikasnijima.

Najveći efekti – Značajno povećanje zaposlenosti

Ova grupa mjera pokazuje najznačajniji i najsnažniji utjecaj na zaposlenost, što sugerise da su ove politike bile veoma efikasne u povećanju zaposlenosti u različitim kontekstima.

- Start-up poticaji u Poljskoj (Wiśniewski, 2022) su imali snažan uticaj na zaposlenost, s naglašenim povećanjem broja radnih mjesta. Ovaj efekt sugerise da poticanje poduzetništva može biti jedna od najefikasnijih mjera zapošljavanja u Poljskoj, gdje pojedinci ne samo da zapošljavaju sebe već mogu stvoriti nova radna mjesta za druge ljude kroz svoje poslovne poduhvate.
- Programi obuke u Litvaniji (Skučiene i Braiene, 2023), posebno u ruralnim sredinama, pokazali su značajno povećanje zaposlenosti. Ova mjera je posebno korisna za one koji žive u područjima s ograničenim pristupom obrazovanju i zapošljavanju, te se pokazuje kao ključna u smanjenju nezaposlenosti u manje razvijenim općinama.
- Programi strukovnog osposobljavanja u Moldaviji (Birca A., 2023) postigli su impresivne rezultate s 85% učesnika koji su se zaposlili nakon završetka programa. Ovaj podatak ukazuje na izuzetno visoku efikasnost ovih programa, posebno u zemlji koja se suočava s velikim izazovima na tržištu rada.
- Programi obuke u Ujedinjenom Kraljevstvu (Calò *et al.*, 2024) pokazali su se kao najsnažniji pokretač poboljšanja zaposlenosti. Ova mjera pomaže nezaposlenim osobama da steknu ili unaprijede svoje vještine koje su tražene na tržištu rada.
- Dugoročne obuke i subvencija na plate u Njemačkoj (Wapler *et al.*, 2018) su imale pozitivan efekat na regionalno zapošljavanje. Bivši učesnici programa subvencija za plate (tj. osobe koje su završile program) imaju povećanu stopu efikasnosti u traženju posla.
- Programi doprinosa za samozapošljavanje u Slovačkoj (Švabová, i Gabríková, 2024) pokazali su pozitivan efekat na povećanje zaposlenosti učesnika, što je imalo za rezultat zadržavanje posla duže u odnosu na osobe koje nisu učestvovalе u programu.

Snažni efekti – Fokus na specifične grupe

Ove mjere pokazale su snažne efekte na specifične populacijske grupe, što ukazuje na ciljanu efikasnost, posebno kada je riječ o mladima ili dugotrajno nezaposlenim osobama.

- Programi obuke za mlade u Slovačkoj (Bánociová i Martinková, 2017) su imali veliki efekat, posebno na mlade, što ukazuje na ključnu ulogu ovih mjera u smanjenju nezaposlenosti među mladima. Ulaganje u obrazovanje i vještine mladih osoba omogućava njihov brži ulazak na tržište rada i dugoročniju integraciju u ekonomski sistem.
- Poticaji za zapošljavanje u Njemačkoj (Fertig *et al.*, 2006) imala je značajan pozitivan utjecaj na smanjenje relativnih neto odliva iz nezaposlenosti. Poticaji za zapošljavanje su se pokazali korisnim u njemačkom kontekstu, gdje su poslodavci motivisani da zapošljavaju nezaposlene osobe kroz različite subvencije i olakšice.
- Program „Talent Match“ u Ujedinjenom Kraljevstvu (Orton *et al.*, 2018) je usmjeren na poboljšanje zapošljavanja mladih ljudi koji su dugotrajno nezaposleni ili nisu uključeni u obrazovanje ili obuku. Ovaj proaktivni pristup poslodavaca vodi ka boljem usklađivanju ponude i potražnje na tržištu rada, pri čemu poslodavci postaju strateški partneri, a ne samo pasivni primaoci radne snage.
- Programi obuke u Švedskoj (Kantová i Arltová, 2020) su pokazali da je obuka ključna u pružanju pomoći manje atraktivnim grupama. Ove mjere su dovele do određenog broja smanjenja nezaposlenosti, ali nije došlo do povećanja ukupne zaposlenosti.
- Programi obuke i subvencija za zapošljavanje u Austriji (Eppel *et al.*, 2024), kroz intenzivne programe obuke i subvencije za zapošljavanje, pokazali su snažan efekat na povećanje zaposlenosti unutar ove specifične populacijske grupe.

Umjereni efekti – Podrška specifičnim potrebama

Ova grupa mjera pokazuje umjerene efekte koji su orijentirani na specifične potrebe pojedinaca, kao što su posredovanje u zapošljavanju i profesionalna reintegracija.

- Iako posredovanje u zapošljavanju u Holandiji (Lammers i Kok, 2017) nije imao najveći efekat u smislu brojčanog povećanja zaposlenosti, posredovanje u zapošljavanju se pokazalo korisnim jer nije imalo „lock-in“ efekt, što znači da su korisnici usluga imali veću šansu da se brzo zaposle. Ovaj rezultat je posebno važan u kontekstu tržišta rada gdje je ključna brza mobilizacija nezaposlenih osoba.
- Profesionalna reintegracija u Italiji (Ellena *et al.*, 2024) omogućava brži povratak nezaposlenih na tržište rada, što je posebno korisno za osobe koje su se suočavale s dugotrajnijom nezaposlenošću. Iako je efekt umjeren u smislu ukupnog povećanja zaposlenosti, ovaj program doprinosi održivoj reintegraciji na tržište rada, čime se smanjuje rizik od ponovnog ulaska u nezaposlenost.

- Subvencionirana zapošljavanja i obuke u UK i Danskoj (Ingold i Valizade 2015) podstiču saradnju poslodavaca u ALMP programima, dok obuka dovodi do sticanja praktičnog iskustva.
- Efekti pomoć pri traženju posla u Njemačkoj (Battisti *et al.*, 2019) su umjereni jer je pozitivan utjecaj na zaposlenost postao vidljiv tek nakon 12 mjeseci, a ne u kratkom roku (prvih 6 mjeseci).
- Posredovanje pri zapošljavanju i obuka u Španiji (González-Marín *et al.*, 2019) utiču na samopercepciju zdravlja i mentalno zdravlje učesnika.
- Programi obuke u Grčkoj (Tsiboukli i Efstratoglou, 2022) uključuju programe cjeloživotnog učenja, obuku, savjetovanje i razvoj vještina.

Tabela 9. ALMP u Evropi

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
Wiśniewski, (2022)	Poljska	Start-up poticaji	Značajno povećanje zaposlenosti
Skučiene i Braiene, (2023)	Litvanija	Programi obuke	Značajno povećanje zaposlenosti u ruralnim općinama Litve
Birca A, (2023)	Moldavija	Programi strukovnog osposobljavanja	85% njihovih učesnika zaposleno
Bánociová i Martinková, (2017)	Slovačka	Programi obuke	Veliki efekat na mlade
Fertig <i>et al.</i> , (2006)	Njemačka	Poticaji za zapošljavanje	Značajan pozitivan učinak na relativne neto odljeve iz nezaposlenost
Lammers i Kok, (2017)	Holandija	Posredovanje u zapošljavanju	Nemaju „lock-in“ efekat što dovodi do povećavanja šanse za zapošljavanje

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
Ellena <i>et al.</i> (2024)	Italija	Profesionalna reintegracija	Brži povratak na tržište rada
Calò <i>et al.</i> (2024)	Ujedinjeno Kraljevstvo	Programi obuke	Omogućavanje adekvatnog pristupa obrazovanju, kursevima jezika i obukama prije zaposlenja
Wolf (2024)	26 zemalja	Programi obuke	Ključne za smanjenje materijalne deprivacije među osobama sa nestandardnim oblicima zaposlenja.
Orton <i>et al.</i> (2018)	Ujedinjeno Kraljevstvo	Program Talent Match	Uključivanje u procese zapošljavanja dugoročno nezaposlenih osoba
Ingold i Valizade (2015)	Ujedinjeno Kraljevstvo i Danska	Subvencionirana zapošljavanja i obuke	Subvencionirano zapošljavanje - Ova mjera podstiče dublju i trajniju saradnju poslodavaca u ALMP programima. Obuke - fokusom na pružanje prilika nezaposlenima da stječu praktično iskustvo.
Battisti <i>et al.</i> (2019)	Njemačka	Pomoć pri traženju posla	Smanjenje neslaganja između ponude i potražnje na tržištu rada

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
González-Marín <i>et al.</i> (2019)	Španija	Pomoć pri traženju posla i obuka	Pomoć pri traženju posla, i profesionalne obuke, utiču na samopercepciju zdravlja i mentalno zdravlje učesnika.
Tsiboukli i Efstratoglou (2022)	Grčka	Programi obuke i cjeloživotnog učenja	Obuke mogu pomoći nezaposlenim osobama da steknu nove vještine
Kantová i Arltová (2020)	Švedska	Obuka i subvencionalno zapošljavanje	Nijedna mjera aktivne politike tržišta rada u Švedskoj nije bila posebno efikasna za sve ranjive grupe
Wapler <i>et al.</i> (2018)	Njemačka	Dugoročne obuke i subvencija na plate	Dugoročne obuke - pozitivan efekat na regionalno zapošljavanje
			Bivši učesnici programa subvencija za plate (tj. osobe koje su završile program) imaju povećanu stopu efikasnosti u traženju posla.

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
Eppel <i>et al.</i> (2024)	Austrija	Stručno osposobljavanje	Značajno povećavaju šanse za zapošljavanje dugoročno nezaposlenih
Švabová i Gabříková (2024)	Slovačka	Doprinosi za samozapošljavanje	Rezultati pokazuju da su osobe koje su primile doprinos za samozapošljavanje bile zaposlenije u prosjeku za 251 dan više tokom dvogodišnjeg perioda u odnosu na osobe koje nisu učestvovalе u programu.
Blázquez <i>et al.</i> (2019)	Španija	Programi obuke	Učešće u programima obuke povećava vjerojatnoću zaposlenja, naročito u pogledu pronalaska poslova višeg kvaliteta
Caliendo i Tübbicke (2019)	Njemačka	Start-up poticaji	Veće šanse za zaposlenje i zarađuju više u periodu do 40 mjeseci nakon ulaska u program

Izvor: Autor

4.4 Koje su najefikasnije mjere aktivnih politika prilikom zapošljavanja imigranta?

Tabela 10. ALMP i migranti

Istraživanje/rad	Zemlja	Mjera	Efekti
Kasrin i Tübbicke, (2024)	Njemačka	Programi obuke	Značajno povećanje zaposlenosti
Heinesen <i>et al.</i> (2013)	Danska	Subvencionirano zapošljavanje	Ovi programi su pokazali veći post-programski uticaj na zaposlenost
Calò <i>et al.</i> (2024)	Ujedinjeno Kraljevstvo	Programi obuke	Omogućavanje adekvatnog pristupa obrazovanju, kursevima jezika i obukama prije zaposlenja
Battisti <i>et al.</i> (2019)	Njemačka	Pomoć pri traženju posla	Smanjenje neslaganja između ponude i potražnje na tržištu rada

Izvor: Autor

Na osnovu tabele 10, koja analizira mjere aktivnih politika zapošljavanja usmjerene na imigrante u tri evropske zemlje, mogu se uočiti ključne strategije koje su se pokazale efikasnim u integraciji imigranata na tržište rada.

Programi obuke u Njemačkoj (Kasrin i Tübbicke, 2024)

Programi obuke za imigrante u Njemačkoj pokazali su značajan porast zaposlenosti među učesnicima. Ovi programi obuke imaju za cilj osposobljavanje imigranata za radna mjesta na tržištu rada koje zahtijevaju specifične vještine. Njemačka, s visokim udjelom imigranata u ukupnoj radnoj snazi, primijenila je ove programe kako bi imigranti stekli relevantne vještine i lakše se prilagodili zahtjevima njemačkog tržišta rada. Značajno povećanje zaposlenosti ukazuje na to da su obuke uspješne u osiguravanju da imigranti postanu konkurentni i spremni za tržište rada, čime se smanjuje njihova nezaposlenost i olakšava njihova dugoročna integracija.

*Subvencionirano zapošljavanje u Danskoj (Heinesen *et al.*, 2013)*

U Danskoj su programi subvencioniranog zapošljavanja pokazali veći post-programski utjecaj na zaposlenost imigranata. Subvencionirano zapošljavanje podrazumijeva da država pruža finansijsku podršku poslodavcima kako bi zaposlili imigrante, čime se smanjuju početni troškovi zapošljavanja. Efekti ove mjere pokazuju da nakon završetka programa, imigranti imaju veće šanse da ostanu zaposleni, što sugerira dugoročnu održivost ovog

pristupa. Ovaj rezultat je posebno važan jer naglašava da subvencije nisu samo kratkoročna mjera za privremeno smanjenje nezaposlenosti, već imaju trajan pozitivan utjecaj na integraciju imigranata na tržište rada.

Programi obuke u Ujedinjenom Kraljevstvu (Calò et al., 2024)

Programi obuke koji se analiziraju na migrantima u Ujedinjenom Kraljevstvu nailaze na mnoge prepreke. Migranti imaju ograničen pristup časovima engleskog jezika. Određeni programi obuka nisu prilagođeni potrebama migranata i za njih su skupi. Također, još jedan problem sa kojim se suočavaju migranti jeste da njihova zanimanja iz matične zemlje nisu priznata.

Pomoć u traženju posla u Njemačkoj (Battisti et al., 2019)

Pozitivan efekat ove intervencije primijećen je nakon dvanaest mjeseci, posebno među imigrantima sa nižim nivoom obrazovanja i onima koji još nisu dobili status izbjeglice. Personalizovana pomoć olakšala je integraciju ovih grupa imigranata na tržište rada.

4.5. Osvrt na politike aktivnih mjera zapošljavanja po zemljama

Poljska

U ovom dijelu prikazana su istraživanja koja se odnose na politike aktivnih mjera zapošljavanja u Poljskoj. Analiza se odnosi na različite efekte različitih mjera. Poljska, kao jedna od članica Evropske unije, uvela je brojne mjere kako bi smanjila nezaposlenost. U Poljskoj ukupno je 65.931 nezaposlenih osoba..

Ključne karakteristike nezaposlenosti u Poljskoj su (Wiśniewski, 2022):

- Žene čine 53,7% ukupnog broja nezaposlenih
- Ekonomija crnog tržišta proizvodi oko 15% BDP-a
- Fluktuacija nezaposlenosti 2020. godine: Registrovano je 1.340 novonezaposlenih, a 1.160 osoba izbrisano iz evidencije nezaposlenih
- 51,1% nezaposlenih ima samo strukovno obrazovanje ili osnovno obrazovanje
- Dugotrajna nezaposlenost: Čini 39,7% ukupne nezaposlenosti
- Prostorna diferencijacija: Stopa nezaposlenosti varira od 3,7% u Velikopoljskoj Pokrajini do 10,2% u Varminskomazurskoj Pokrajini.

Rezultati prikazani u tabeli 11. pružaju detaljan uvid u efekte različitih ALMP u Poljskoj, mjerene kroz bruto i neto stopu zaposlenosti. Ova analiza omogućava kvantitativnu procjenu efekta svake mjere na tržište rada, pri čemu se uočavaju jasni trendovi o tome koje mjere imaju najveći utjecaj na zaposlenost (Wiśniewski, 2022).

Start-up poticaji – Najefikasnija mjera

Start-up poticaji se izdvajaju kao najefikasnija mjera s visokim bruto efektom od 30% i neto efektom od 25%. Ova mjera je jasno usmjerena na poticanje poduzetništva, gdje se pojedinci motivišu da osnuju vlastite kompanije. Visoki neto efekat sugerira da je ovaj pristup uspješan, ne samo u stvaranju novih radnih mjesta, već i u održavanju zaposlenosti dugoročno, čineći ga ključnim faktorom u smanjenju nezaposlenosti u Poljskoj. Ovi poticaji stvaraju pozitivnu povratnu informaciju jer poduzetnici ne samo da zapošljavaju sebe već često stvaraju prilike za druge (Wiśniewski, 2022).

Intervencijski radovi – Solidna opcija

Intervencijski radovi također pokazuju visok bruto efekat (28%), no nešto manji neto efekat od 18%. Ovi radovi imaju pozitivan utjecaj na tržište rada, ali niži neto efekat može biti rezultat toga što zapošljavanje u ovom kontekstu nije dugoročno održivo kao kod start-up poticaja. Ipak, ovakvi radovi mogu biti korisni kao privremene mjere za brzo smanjenje nezaposlenosti u kratkom roku, osobito u kriznim vremenima (Wiśniewski, 2022).

Kursevi i plasmani – Umjereni efekti

Kursevi i plasmani pokazuju srednje bruto efekte (20% i 15%), ali su njihovi neto efekti znatno niži (10% i 8%). To ukazuje na to da, iako ovi programi mogu poboljšati zaposlenost u kratkom roku, oni ne dovode uvijek do trajnih rezultata. Jedan od razloga za to može biti neadekvatno ciljanje ili loše usklađivanje između vještina koje učesnici stiču i stvarnih potreba na tržištu rada. Kursevi, iako važni za razvoj vještina, očito zahtijevaju dodatne komponente ili bolju prilagodbu kako bi se ostvarili dugoročniji rezultati (Wiśniewski, 2022).

Javni radovi – Ograničena efikasnost

Javni radovi pokazuju nizak bruto efekat od 5%, a njihov neto efekat je statistički neznatan, što znači da nemaju značajan utjecaj na zapošljavanje. Ovi rezultati sugeriraju da, iako javni radovi mogu pomoći u kratkoročnoj zaposlenosti, ne dovode do stvarnih promjena u tržištu rada na dugoročnom nivou. Ova mjera možda više koristi kao socijalna sigurnosna mreža, nego kao efikasna politika zapošljavanja (Wiśniewski, 2022).

Društveno korisni radovi – Negativan uticaj

Najnegativniji rezultati dolaze iz mjere društveno korisnih radova, koja pokazuje negativan bruto (-2%) i neto efekat (-3%). To znači da ova mjera zapravo smanjuje mogućnosti zaposlenja, što može biti povezano s osjećajem marginalizacije učesnika ili neadekvatnim uslovima rada u ovim programima. Ovakvi negativni rezultati ukazuju na potrebu za hitnom revizijom ili potpuno ukidanje ove mjere kako bi se spriječilo dalje pogoršanje situacije na tržištu rada (Wiśniewski, 2022)

Tabela 11. Učinci aktivnih politika tržišta rada na bruto i neto zapošljavanje u Poljskoj

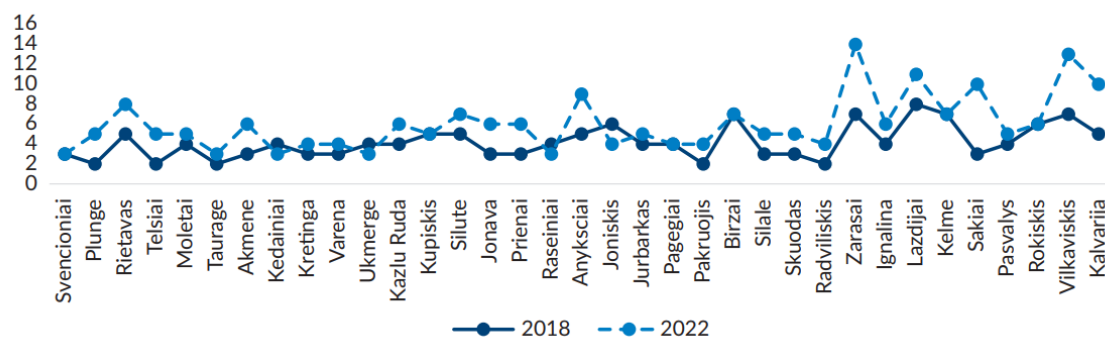
Mjera zapošljavanja	Bruto efekat (%)	Neto efekat (%)
Start-up poticaji	Visok (30%)	Visok (25%)
Intervencijski radovi	Visok (28%)	Srednje visok (18%)
Kursevi	Srednj (20%)	Nizak (10%)
Plasmani	Srednji (15%)	Nizak (8%)
Javni radovi	Nizak (5%)	Statistični neznatan
Društveno korisni radovi	Negativan(-2%)	Negativan (-3%)

Izvor: Wiśniewski, 2022

Litvanija

Ruralne općine Litvanije suočavaju se sa posebnim izazovima kada je u pitanju zapošljavanje mladih NEET-ova. Niske ekonomske performanse, slaba infrastruktura javnog prijevoza i ograničen broj radnih mjesta otežavaju integraciju ovih mladih ljudi na tržište rada. Pandemija Covid-19 dodatno je pogoršala ove probleme, povećavajući stopu nezaposlenosti među mladima u ruralnim područjima (Skučiene i Braiene, 2023).

Slika 1. Broj mladih nezaposlenih po slobodnom radnom mjestu u PES-u u litvanskim općinama

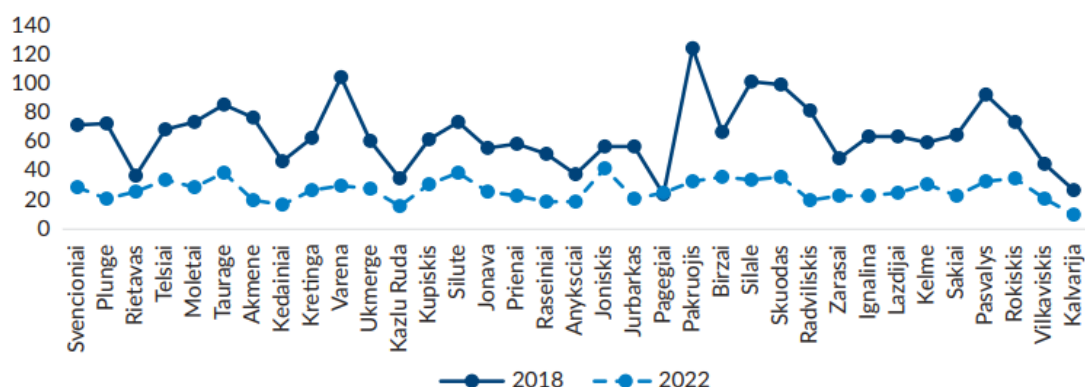

Izvor: Skučiene i Braiene, 2023

U većini općina broj mladih nezaposlenih koji se odnosi na slobodno radno mjesto je bio visok. Kada posmatramo najveću nezaposlenost po radnom mjestu ona je zabilježena u sljedećim općinama: Zarasai, Lazdijai i Vilkaviškis. U ovim općinama za jedno slobodno radno mjesto konkuriše sedam mladih osoba.

Situacija u 2022. godini je malo drugačija gdje je broj nezaposlenih sada 14 (Zarasai), 13 (Lazdijai) i 11 (Vilkaviškis). Posljedica ovih rezultata jeste nedostatak radnih mjesta u ruralnim općinama.

Slika 2. Postotak sudionika u ALMP mjerama u litvanskim općinama: Mladi nezaposleni

Izvor: Skučiene i Braiene, 2023

Kada posmatramo sudjelovanje mladih u ALMP mjerama, najveći postotak sudionika je zabilježen u sljedećim općinama: Plunge, Rietavas i Telsiai.

Situacija u 2022. godini je malo drugačija, postotak sudionika u ALMP mjerama značajno je opao u svim općinama. A razlog je pandemija Covid-19. Smanjenje sudjelovanja u ALMP mjerama nakon pandemije može ukazivati na smanjenje efikasnosti ovih mjera ili na promjene u dostupnosti i kvaliteti programa obuke i podrške za mlade nezaposlene.

Tabela 12. Centri klastera

Klaster	1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	7,00
Zaposleni u 2022	33,00	52,80	7,00	79,00	42,00	71,00	18,80
Implementirane ALMP mjere u 2022.	50,36	82,00	13,00	121,50	67,00	116,00	33,80
Omjer (1)/(2)	66,00	64,00	54,00	65,00	63,00	61,00	56,00
Broj mladih nezaposlenih po slobodnom radnom mjestu u 2022.	5,21	4,26	6,59	5,40	6,78	4,80	7,73
Udio plate u odnosu na prosječnu platu u državi u 2022.	78,00	84,00	80,00	88,00	76,00	81,00	74,00
Zaposleni u 2018.	84,82	135,00	19,25	159,00	106,83	184,50	56,20
Implementirane ALMP mjere u 2018.	134,91	210,40	26,50	208,00	178,00	291,00	89,40
Broj mladih nezaposlenih po slobodnom radnom mjestu u 2018.	3,82	3,28	4,21	2,51	5,10	3,24	4,15
Omjer (3)/(4)	63,00	64,00	73,00	76,00	60,00	63,00	63,00
Udio plate u odnosu na prosječnu platu u državi u 2018.	78,00	84,00	82,00	90,00	77,00	81,00	75,00

Izvor: Skučiene i Braiene, 2023

Na osnovu podataka iz tabele 12. broj zaposlenih u 2022. u odnosu na 2018. godinu se povećao kako pokazuju klasteri 1 i 5. Broj zaposlenih u 2022. u poređenju s 2018. godinom je niži kako pokazuju klasteri 3 i 7 što je najvjerojatnije rezultat manje efikasnosti ALMP. Pandemijska ograničenja i manji broj dostupnih programa doveli su do toga da je broj primljenih ALMP mjera bio veći u 2018. u odnosu na 2022. godinu. Klasteri 4 i 6 su primili najviše mjera u 2022. godini. Klasteri 3, 5 i 7 bilježe najveći broj mladih nezaposlenih u 2022. godini, što je rezultat velike konkurencije za pronalazak radnih mjesta u ovim općinama. Situacija se poboljšala u 2018. godini, došlo je do smanjenja nezaposlenosti. Omjer zaposlenih prema primljenim mjerama pokazuje blago smanjenje u većini klastera u 2022. godini u poređenju s 2018. godinom. Najveći pad u omjeru zabilježen je u klasteru 3.

Udio plate je relativno stabilan u odnosu na prosječnu platu u 2018. i 2022. godini. Bolji ekonomski uvjeti u općinama doveli su do toga da klasteri 4 i 6 imaju najveći udio plate u odnosu na prosječnu platu.

Razlike u broju mladih nezaposlenih po slobodnom radnom mjestu, kao i u implementiranim ALMP mjerama, ukazuju na potrebu za prilagođenim pristupima i dodatnim ulaganjima u specifične regije kako bi se poboljšala efikasnost politika zapošljavanja.

Podrška za obuku pokazala se kao jedna od najefikasnijih ALMP za mlade NEET-ove u ruralnim općinama Litvanije. U Litvaniji, programi obuke uključuju stručno obrazovanje u različitim sektorima poput tehnologije, zdravstvene zaštite, i zanata. Praktični programi pripravničkog staža omogućavaju mladima da steknu radno iskustvo dok još uvijek uče, što dodatno poboljšava njihove šanse za zapošljavanje (Skučiene i Braiene, 2023).

Podrška za obuku je ključna mjera za poboljšanje zapošljivosti mladih NEET-ova u ruralnim općinama Litvanije. Ova mjera omogućava mladima da steknu potrebne vještine i kvalifikacije, čime se povećava njihova konkurentnost na tržištu rada i smanjuje nezaposlenost među mladima. Dugoročno, investicije u obuku doprinose održivom razvoju radne snage i ekonomskom rastu u ruralnim područjima.

Moldavija

Prema Birca (2023), Republika Moldavija nema dovoljno iskustva u provođenju ALMP. Nacionalna agencija za zapošljavanje (NEA), kao vladina institucija odgovorna za upravljanje procesima provedbe aktivnih politika zapošljavanja, traži optimalna rješenja za osiguranje njihove učinkovitosti. Informacije i profesionalno savjetovanje je usluga koju najčešće koriste teritorijalne podružnice NEA.

Tabela 13. Korisnici usluge profesionalnog informiranja i savjetovanja

Pokazatelji	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Korisnici usluga informisanja i profesionalnog savjetovanja, osobe	96.324	100.852	88.603	77.679	65.433	78.902	70.844
Nezaposleni korisnici usluga profesionalnog informisanja i savjetovanja, osobe	65.392	70.647	63.022	52.782	45.827	63.399	55.696
Udio nezaposlenih u ukupnom broju korisnika usluga profesionalnog informisanja i savjetovanja, %	67,9	70,1	71,1	67,9	70,0	80,3	78,6

Izvor: Birca (2023)

Na osnovu podataka u tabeli 13. primjećujemo da je do 2019. godine bio kontinuirani pad broja korisnika usluga profesionalnog informisanja i savjetovanja. Također, primjećujemo porast broja korisnika usluga profesionalnog informisanja i savjetovanja u 2020. godini. Ako je u razdoblju 2015-2019 udio nezaposlenih u ukupnom broju korisnika bio oko 70%, onda je u 2020. i 2021. godini njihov udio porastao na 80% u 2020., odnosno 78,6% u 2021. godini.

Tabela 14. Korisnici usluga posredovanja u zapošljavanju

Pokazatelji	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Korisnici usluga posredovanja u zapošljavanju, osobe	30.264	32.381	29.492	26.489	22.999	25.118	27.667
Nezaposleni korisnici usluga posredovanja u zapošljavanju, osobe	25.935	28.052	26.178	23.245	19.454	22.563	24.453
Udio nezaposlenih u ukupnom broju korisnika usluga posredovanja u zapošljavanju, %	85,7	86,6	88,8	87,7	84,6	89,8	88,4

Izvor: Birca (2023)

U razdoblju 2016-2019 broj korisnika usluga posredovanja u zapošljavanju bio je u opadanju, dok je u godinama 2020-2021 njihov broj imao rastuću evoluciju uzrokovanu, u velikoj mjeri, pandemijskom krizom. Udio nezaposlenih među ukupnim korisnicima usluga posredovanja u zapošljavanju bio je preko 85% tokom analiziranog perioda, s izuzetkom 2019. godine. U poređenju sa 2019. godinom, broj ljudi koji su koristili usluge posredovanja u zapošljavanju porastao je za više od 2 hiljade ljudi u 2020. Skoro sličan porast zabilježen je i u 2021. godini.

Tabela 15. Nezaposleni korisnici programa strukovnog osposobljavanja

Pokazatelji	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ukupno	2.980	2.902	2.629	2.214	868	692	886
Muški	917	997	951	675	287	241	241
Ženski	2.063	1.905	1.678	1.539	581	451	645
Osobe u dobi 16-29 godina	1.739	1.675	1.403	1.379	621	440	440
Osobe starije od 30 godina	1.241	1.227	1.226	835	247	292	446

Izvor: Birca (2023)

Podaci pokazuju smanjenje broja korisnika kurseva strukovnog osposobljavanja. U 2015. godine broj korisnika programa strukovnog osposobljavanja bio 2980 ljudi, dok je u 2019. godine njihov broj pao na 868 ljudi. Niski broj korisnika programa strukovnog osposobljavanja u godinama 2020-2021 može biti uzrokovan pandemijskom krizom tokom koje se obrazovanje provodilo online neko vrijeme, što nije karakteristično za neka zanimanja koja zahtijevaju više praktičnih lekcija. Kako bi se izbjeglo povećanje broja slučajeva tokom krize Covid-19 pandemije, neki su programi obuke premješteni za kasnije periode. Također, neke obrazovne institucije nemaju infrastrukturu za provođenje e-učenja, zbog čega je obrazovni proces nezaposlenih zaustavljen ili odgođen.

Najefikasnija mjera u ovom radu su programi strukovnog osposobljavanja. Strukovni programi su već dokazali svoju efikasnost, obzirom da je više od 85% njihovih diplomanata zaposleno, osim u posljednje dvije godine, kada je pandemija COVID-19 utjecala na stopu zaposlenosti diplomanata programa strukovnog osposobljavanja. U 2020. godini njihov udio bio je otprilike 57%, smanjivši se na skoro 52% u 2021. godini .

Slovačka

Mnoge zemlje su prošle kroz turbulentne periode krize i recesije, jedna od njih je i Slovačka koja se našla pred mnogim problemima. Vlada ove države je tražila najbolja rješenja kako bi pobijedili izazove koji su pred njima. Kako bi se prevazišla globalna kriza, vlada ove države je usvojila tri paketa mjera. Kao jedna od mjera za smanjenje krize i nezaposlenosti koristile su se razne ALMP mjere. Međutim, rezultati za pomenute intervencije su različiti u različitim državama. Odnosno ALMP mjere u sličnim situacijama u različitim državama nisu ostavljale iste efekte. Tako neke zemlje koje su ulagale više novca i sredstava u ovaj tip mjera jednostavno nisu uspjele da smanje nezaposlenost.

Javni rashodi za ALMP u 2007. godini prije krize na tržištu rada bili su niski u mnogim evropskim zemljama. Manje od 0,2% BDP-a potrošeno je u Estoniji, Češkoj Republici, Latviji, Slovačkoj i Sloveniji. Najviši rashodi za ALMP u 2007. godini, preko 0,6%,

zabilježeni su u Danskoj, Francuskoj, Švedskoj, Finskoj i Nizozemskoj (Bánociová i Martinková, 2017). Prosječni rashodi za ALMP u odabranim evropskim zemljama iznosili su 0,35% BDP-a (2007. godina) i 0,43% BDP-a u narednim godinama. Estonija, Litvanija, Češka Republika, Latvija, Slovačka i Italija bile su ispod prosječnih rashoda za ALMP (manje od prosjeka određene godine) dugoročno. S druge strane, dugoročno, rashodi za ALMP u Danskoj, Francuskoj, Švedskoj, Finskoj, Nizozemskoj i Austriji bili su iznad prosjeka (Bánociová i Martinková, 2017).

Slovačka je među zemljama koje su potrošile 0,11% BDP-a 2007. godine i 0,16% BDP-a 2015. godine. Razvoj je uporediv sa zemljama kao što su Slovenija, Estonija ili Bugarska. Iz perspektive učesnika u ALMP, Slovačka je obezbijedila 0,70% radne snage za podsticaje za zapošljavanje i 1,92% radne snage za druge aktivne mjere. Takav razvoj bio je uporediv sa zemljama kao što su Slovenija, Letonija ili Češka. Stopa nezaposlenosti u Slovačkoj kretala se od 8% (2017. godina) do 14% (2013. godina), sličan razvoj indikatora bio je tipičan za Španiju, Portugal i Letoniju. Dugoročna stopa nezaposlenosti u Slovačkoj iznosila je 8,34%, što je najviša stopa među odabranim zemljama, a slijede je Portugal (6,06%), Irska (5,32%) i Bugarska (5,28%) (Bánociová i Martinková, 2017).

Kao najefikasnija mjera u ovoj državi tokom perioda krize jeste obuka na tržištu rada, koja je imala za cilj da smanji nezaposlenost kroz treninge i edukacije. Ova mjera je poseban efekat imala na mlade nezaposlene osobe.

Njemačka

Prema Fertig *et al.* (2006) analiza je provedena na nivou lokalnih ureda za zapošljavanje, koristeći regresijski okvir. Glavni cilj bio je identificirati koje mjere ALMP-a su najuspješnije u povećanju neto odljeva iz nezaposlenosti u redovno zaposlenje. Studija je obuhvatila dvije glavne skupine mjera: mjere usmjerene na razvoj ljudskog kapitala, kao što su programi obuke i daljnjeg obrazovanja, te monetarne sheme poticaja, uključujući subvencije za zapošljavanje i samozapošljavanje. Također su analizirani učinci javnih programa zapošljavanja koji direktno osiguravaju radna mjesta nezaposlenima.

U zapadnoj Njemačkoj, mjere usmjerene na ljudski kapital smanjuju bruto stope prijelaza, ali nemaju značajan učinak na neto stope odliva. U istočnoj Njemačkoj, učinci nisu značajni.

Poticajne sheme, poput subvencija plaća, pokazuju značajan pozitivan učinak na relativne neto odljeve iz nezaposlenosti u zapadnoj Njemačkoj, dok u istočnoj Njemačkoj imaju manje značajne učinke.

Ove mjere imaju negativan učinak na neto odljeve u istočnoj Njemačkoj, što sugerira njihovu manju učinkovitost u usporedbi s drugim mjerama.

Iz svega navedenog možemo vidjeti da su najefikasnije mjere one koje se odnose na razne poticaje, dok sa druge strane programi javnog zapošljavanja nisu ostavili efekat kakav se očekivao.

Holandija

Holandija koristi visokokvalitetne administrativne podatke dobijene od Statistike Holandije. Datoteka sa podacima iz općina, poreskih vlasti i administracija socijalnog osiguranja koristi se kao osnova za procjenu. Za svakog pojedinca u Holandiji, i za svaki mjesec u periodu od 2001. do 2011. godine, ova datoteka sadrži binarne promjenljive koje označavaju da li pojedinac prima bilo kakvo socijalno osiguranje ili socijalnu pomoć, tip beneficije (socijalna pomoć/nezaposlenost/invalidnina), indikator da li je započeo neki program aktivne politike tržišta rada, promjenljive koje označavaju da li je u plaćenom zaposlenju u tom mjesecu, te informacije o polu i starosti (Lammers i Kok, 2017).

Za analizu u studiji odabrane su dvije grupe pojedinaca:

- svi pojedinci koji počinju da primaju socijalnu pomoć u 2003. godini i
- svi pojedinci koji počinju da primaju beneficije za nezaposlenost u 2006. godini.

Rezultati ovog rada pokazuju da svi programi imaju pozitivan i dugotrajan utjecaj na vjerovatnoću zaposlenja na duži rok (4-7 godina nakon početka). Troškovna efikasnost tokom ovog perioda zavisi od veličine početnog "lock-in" efekta (smanjeni naponi u traženju posla tokom obuke), a nije primijećen "lock-in" efekat u ulozi posredovanja.

Kursevi obuke su troškovno efikasni za korisnike osiguranja za slučaj nezaposlenosti (UI), ali ne i za korisnike socijalne pomoći, dok su karijerno savjetovanje i drugi opšti programi pokazali pozitivne efekte na zaposlenje, ali nisu bili troškovno efikasni (Lammers i Kok, 2017).

Italija

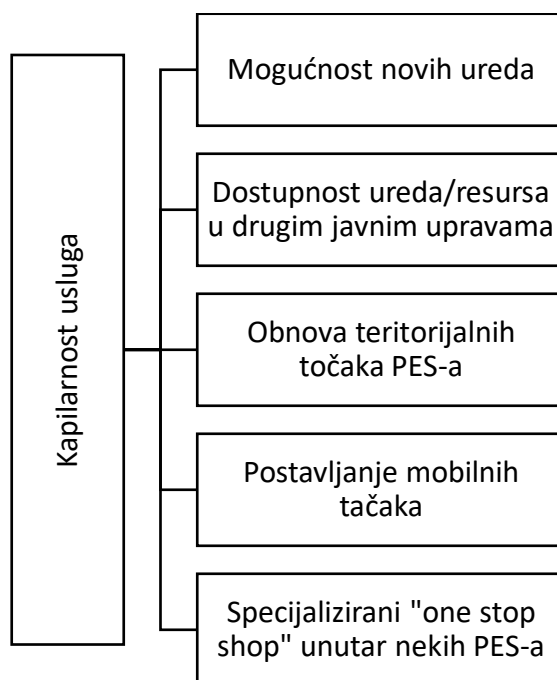
U ovom dijelu je predstavljen NEET plan koji se odnosio na 2022. godinu u Italiji. Strategijski plan bio je usmjeren na uključivanje mladih koji nisu u procesu obrazovanju, nisu zaposleni ili nisu trenutno na obuci. Plan je sadržavao detaljne smjernice za ALMP.

Prema Ellena *et al.* (2024) glavne aktivnosti plana:

- Teritorijalne inicijative: Organizacija ciljanih aktivnosti u područjima s visokim indeksom ranjivosti kako bi se dosegli i aktivirali NEET-ovi.
- Informativna kampanja: Pružanje informacije o mogućnostima koje nude nacionalna i evropska tijela.
- Jednostavniji pristup informacijama: Kampanja uključuje pružanje podrške za korištenje novih tehnologija

Istraživanje je provedeno u 19 regija i dvije autonomne provincije. Metodologija korištena za analizu bila je kvalitativna analiza dokumenata provedena pomoću softverskog paketa MAXQDA.

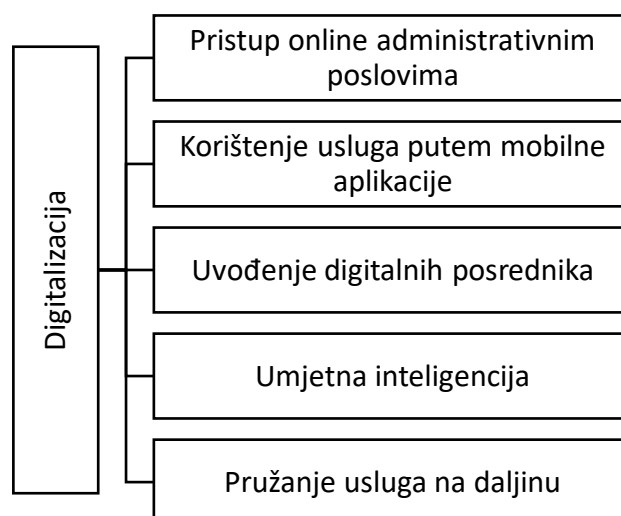
Ilustracija 1. Akcije koje se odnose na kapilarnost usluga

Izvor: Ellena et al.(2024)

Neke italijanske regije su dodijelile sredstva za otvaranje novih PES ureda, što je omogućilo širenje dostupnosti usluga. Saradnja s općinama i drugim javnim tijelima omogućila je pružanje usluga u područjima gdje nije moguće uspostaviti stalne urede. Korištenje ovakvih mobilnih jedinica ima veliku prednost, jer omogućava dosezanje izolovanih područja i ranjivih populacija. A centralizovanje usluga na jednom mjestu omogućava lakši pristup korisnicima i povećava efikasnost pružanja usluga (Ellena et al., 2024).

Ilustracija 2. Akcije koje se odnose na digitalizaciju

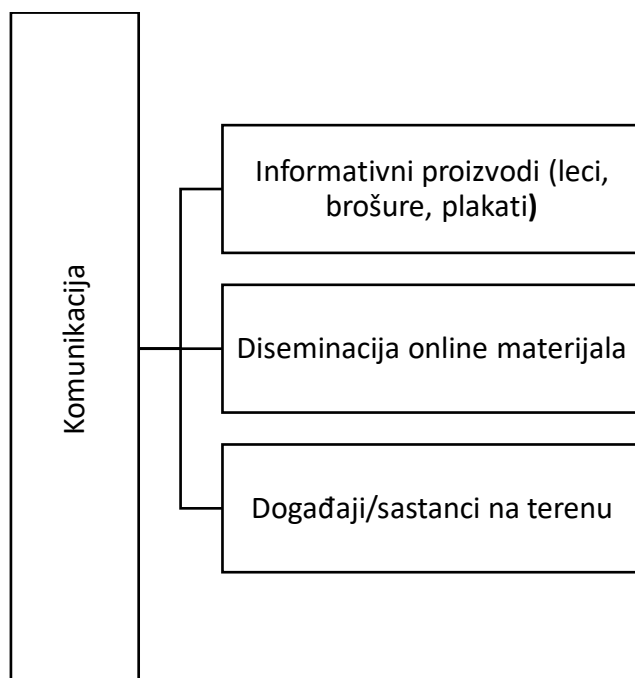

Izvor: Ellena et al. (2024)

Prema Ellena *et al.* (2024), svi italijanski regioni unaprjeđuju svoje web stranice kako bi one postale interaktivni alati, omogućavajući korisnicima obavljanje različitih operacija online, poput pristupa dokumentaciji i zahtjeva za certifikatima. Određene italijanske regije planiraju omogućiti korištenje usluga putem mobilnih aplikacija, prepoznavajući da mladi ljudi češće koriste pametne telefone nego računare.

Neki italijanski regioni uvode digitalne posrednike kako bi pomogli osobama s ograničenim digitalnim vještinama, pružajući na taj način podršku u korištenju online alata i usluga. Također, planira se i uvođenje algoritama umjetne inteligencije za pružanje različitih usluga i olakšavanje usklađivanja ponude i potražnje na tržištu rada. Digitalizacija omogućava održavanje intervjua, virtualnih sastanaka i online obuka, olakšavajući pristup uslugama bez eliminacije ljudskog elementa.

Ilustracija 3. Akcije koje se odnose na komunikacije

Izvor: Ellena et al. (2024)

Prema Ellena *et al.* (2024) akcije koje su italijanske regije planirale i predložile za komunikaciju svih informacija vezanih uz PES politike i programe. Tri podteme koje su se pojavile uključuju informativne proizvode, diseminaciju online materijala i organizaciju događaja na terenu.

- Informativni proizvodi: Distribucija letaka, brošura i plakata kako bi se informirali različiti ciljni korisnici i usmjerili ih kako pristupiti uslugama.
- Diseminacija online materijala: Korištenje društvenih mreža i web stranica za širenje informacija putem webinarima, videozapisa, objava i infografika kako bi se dosegla šira publika.

- Događaji na terenu: Organizacija lokalnih događaja kako bi se angažirala zajednica, uključujući prezentacije, svjedočenja i pričanje priča

Ujedinjeno Kraljevstvo

Kada govorimo o Ujedinjenom Kraljevstvu, ALMP program koji se spominje u ovoj državi jeste program „Talent Match“ (TM). Osnovni cilj ovog programa je podrška mladim osoba prilikom pronalaska zaposlenja.

TM je nevladin program, pokrenut je 2014. godine na period od pet godina s investicijom od 108 miliona funti. Cilj je razviti holističke pristupe borbi protiv nezaposlenosti među mladima koji su dugoročno nezaposleni. TM ima opšti cilj da približi više od 29.000 mladih ljudi tržištu rada, a 8.100 u sigurno, održivo zaposlenje ili samozapošljavanje (Orton et al., 2018).

Rezultati ovog studija naglašavaju potrebu za uključivanjem poslodavaca u kreiranje, implementaciju i evaluaciju politika zapošljavanja, kako bi programi bili učinkovitiji i bolje prilagođeni potrebama tržišta rada. Istraživanje pokazuje da je angažman poslodavaca ključan za uspjeh ALMP-a, te da je njihova uloga kao strateških partnera od vitalnog značaja za stvaranje održivih mogućnosti zapošljavanja za dugotrajno nezaposlene i ranjive skupine (Orton et al., 2018).

Grčka

Grčka je država koja se suočila sa velikom ekonomskom krizom, što je dovelo do visoke stope nezaposlenosti u ovoj zemlji. Kako bi uticali na smanjenje stope nezaposlenosti u Grčkoj su se primjenjivale ALMP u kombinaciji sa programima cjeloživotnog učenja. Prema Tsiboukli i Efstratoglou (2022) ALMP zapošljavanja se moraju provoditi zajedno sa dobro osmišljenim programima učenja. Programi cjeloživotnog učenja su značajni za unapređenje ALMP i za promjenu kulture unutar tržišta rada.

Osnovni nalazi ovog rada daju rezultate da je kombinacija ALMP i cjeloživotnog učenja mnogo važna za ovu zemlju. Međutim, za korištenje ovih mjera stanovnici ove zemlje baš i nisu zainteresovani što predstavlja ogroman problem za napredak.

4. ZAKLJUČAK

Ovaj završni rad istražuje ulogu i značaj politika aktivnih mjera zapošljavanja. Rezultati ukazuju da najveći broj radovi dolazi iz oblasti ekonomije, a da najintenzivniju primjenu ovih mjera možemo vidjeti na primjerima Njemačke, Engleske, Španije i, općenito, evropskih zemalja.

Na temelju provedene analize politika aktivnih mjera zapošljavanja u različitim zemljama, vidljivo je da su određene mjere značajno efikasnije u povećanju zaposlenosti u poređenju s

drugima. Primjeri iz zemalja OECD-a, kao i evropskih zemalja, pokazuju da mjere poput start-up poticaja, programa obuke, i subvencioniranog zapošljavanja ostvaruju najznačajnije pozitivne efekte, dok su druge mjere, poput javnih radova i društveno korisnih radova, pokazale ograničene ili čak negativne rezultate.

Kada govorimo o pokretanju vlastitog biznisa, nedostatak samopouzdanja i hrabrosti negativno utiče na pokretanje biznis poduhvata, te ALPM može imati ključnu ulogu za prevazilaženje ovakvih problema. Ovi poticaju dovode do većeg ekonomskog rasta i razvoja, te osnaživanja poduzetničkog duha i stvaranja novih radnih mjesta što možemo vidjeti na primjerima Poljske i Njemačke. Ovakav vid poticaja velikim dijelom utiče na pojedince da krenu u vlastiti posao, što je veoma važno za mlade osobe i njihovu budućnost. Sa druge strane još jedan važan segment start-up poticaja jeste kapital, koji novi biznisi unose, što utiče na bruto domaći proizvod matične zemlje. Ovaj vid poticaja može biti primjer i za Bosnu i Hercegovinu, te njihovu intenzivniju primjenu na ovom području.

Tržište rada je danas veoma dinamično i promjenjivo, neprestani napredak tehnologije i zahtjevi poslodavaca iziskuju da se svakim danom uče nove stvari i usavršavaju postojeće. Upravo zbog ovih stvari su veoma važni programi obuke, koje su na neke zemlje ostavile snažne efekte, što je dovelo do intenzivnog povećavanja zaposlenja određenog broja ljudi. Dugotrajno nezaposlene osobe moraju se prilagoditi tržištu rada. U Bosni i Hercegovini, IT je doživjela snažnu ekspanziju. U tom kontekstu, potrebu za obukama u IT industriju možemo opravdati nedostatkom kvalifikovanih radnika. Također, obuka može podstaći kreativnost i inovacije unutar neke firme, što će dovesti do poboljšanja radnih procesa.

U provedenoj analizi se istakla još jedna ALMP mjera koja je pokazala veoma pozitivan efekat, a to je subvencionalno zapošljavanje. Osnovna karakteristika subvencionalnog zapošljavanja jeste olakšavanje poslodavcima prilikom zaposlenja novih radnika. Ova mjera pomaže u zapošljavanju osoba, pružajući im priliku za sticanje radnog iskustva. Kako bi se osigurao dugoročni efekat ovih mjera, ove mjere se mogu kombinovati sa programima obuke. Ovi programi se prilagođavaju tržištu rada, a da bi u potpunosti uspjele korisno je eliminisati ili smanjiti administrativne prepreke.

Kada govorimo o „učinku prijetnje“, on nije posebno prisutan u radovima koji su obuhvaćeni analizom u ovom završnom radu. Istraživanjem ovog fenomena u ovom završnom radu došli smo do saznanja da je „učinak prijetnje“ nedovoljno zastupljen u istraživačkim radovima u posljednje tri godine. Ovaj vid ALMP-a od nezaposlene osobe „prisiljava“ da intenzivnije pronadū posao i izađu na tržište rada.

Osobe koje su nezaposlene često uživaju razne beneficije i naknade. Ovi programi na njih mogu djelovati stimulirajuće i pomoći im da intenzivnije traže posao, ali sa druge strane mogu imati i negativne efekte. Osobe koje primaju naknade će prihvatiti bilo kakav posao kako ne bih ostale bez njih, što može imati negativne posljedice za tržište rada jer vještine koje posjeduju određene osobe mogu se neadekvatno koristiti. Primjena ovog programa se

također razlikuje od zemlje do zemlje, neke zemlje ove programe intenzivnije koriste dok sa druge strane neke pružaju blagu podršku i savjetovanje.

Odsustvo učinka prijetnje može se tumačiti na nekoliko načina. Prvo, moguće je da su aktivne politike u ovim zemljama osmišljene s ciljem pružanja podrške i motivacije nezaposlenim osobama, umjesto stvaranja pritiska ili straha od gubitka pomoći. Ovaj pristup može povećati povjerenje korisnika u sistem podrške, čineći njihovu reintegraciju na tržište rada održivijom i manje stresnom. Također, implementacija politika može biti osmišljena na način koji smanjuje rizik od negativnih posljedica, poput neadekvatnog zapošljavanja usljed pritiska.

Drugo, odsustvo učinka prijetnje u obuhvaćenim radovima može ukazivati na to da korisnici mjera zapošljavanja ne osjećaju dovoljnu prijetnju ili pritisak da bi to uticalo na njihov proces traženja posla. Ovo može biti rezultat politike koja naglašava dugoročne koristi obuka i integracija, umjesto kratkoročnih rezultata.

U savremenom društvu migracije su postale mnogo intenzivnije i postale su njihov sastavni dio. Međutim, svaka država se susreće sa problemom integracije migranata na svoje tržište rada. Kako bi se prevazišli ovi izazovi, osmišljavaju se posebni ALMP programi i inicijative, kako bi se migranti integrirali na tržište rada. I u ovom kontekstu, rezultati ovog rada ukazuju da je jedna od najefikasnijih mjera obuka. Za migrante jezične prepreke predstavljaju jedan od najvećih problema prilikom integracije na tržište rada. Ove prepreke se upravo mogu otkloniti uz pomoć programa obuke, što bi migrantima omogućilo bolju integraciju na tržište rada. Također, jedna od važnih ALMP jeste subvencionalno zapošljavanje gdje ključnu ulogu igra država. Država bi poslodavcima kroz razne subvencije pomagala prilikom zapošljavanja migranata. Pristup tržišta rada u Bosni i Hercegovini za migrante je veoma ograničen, postoje mnoge administrativne prepreke koje za njih predstavljaju izazove.

Na kraju, iako su se ove mjere pokazale kao veoma efikasne, njihova učinkovitost može biti ograničena. Učinkovitost zavisi od samog tržišta rada u specifičnoj zemlji. Najveći broj analiziranih mjera koristi se i u Bosni i Hercegovini, a njihovo dalje unapređenje moglo bi dovesti do još pozitivnijih efekata.

Važno je naglasiti, koliko god da su pojedinačne politike mjere aktivnog zapošljavanja efikasne u određenim vremenskim periodima i u određenim zemljama, na značaju posebno dobivaju kad se kombinuju, čime se ostvaruje dugotrajan utjecaj na tržištu rada neke države.

Jedan od najvećih problema sa kojim se Bosna i Hercegovina suočava jeste problem nezaposlenosti. Velika stopa nezaposlenosti ostavlja velike posljedice na ekonomski rast i životni standard stanovništva. Administrativni sistem Bosne i Hercegovine je veoma složen, a provedba reformi često se ne odvija planirano dinamikom. Za tržište rada poseban problem predstavlja i sve izraženije emigracije, jer veliki broj obrazovanih mladih ljudi napušta državu.

Kako bi se uticalo na smanjenje nezaposlenosti u zemljama OECD-a provedene su razne ALMP mjere. Njihova efikasnost zavisila je od raznih faktora kao što su tržište rada zemlje, struktura ekonomije i sl. Na primjer u Poljske možemo vidjeti da su start-up poticaji ostavljaju pozitivne efekte na poduzetništvo, što je dovelo do otvaranja novih radnih mjesta u ovoj zemlji. Start-up poticaji u Njemačkoj su uticali na smanjenje nezaposlenosti. Sa druge strane u ruralnim područjima Litvanije možemo vidjeti u kojoj mjeri su efikasne obuke, koje dovode do povećanja zaposlenosti. Također, obuka je imala veliki efekat na mlade u Slovačkoj, koja je veoma pozitivno uticala na ovu dobnu skupinu. Oni programi obuke koji traju duže ostavili su značajan efekat na zapošljavanje što možemo vidjeti na programima u Latinskoj Americi. Programi obuke ostavljaju značajan efekat na zaradu što također možemo vidjeti na primjerima u Latinskoj Americi.

U Grčkoj programi obuke zahtijevaju dalja istraživanja, kako bi dovelo do poboljšanja njihovog efekta na dugotrajno nezaposlene osobe. U Švedskoj ovi programi su imali ograničene efekte, ali su uticali na povećanje nezaposlenosti. U Austriji i Španiji obuka je ostavila pozitivne efekte na zapošljavanje. Kada govorimo o poticajima za samozapošljavanje u zemljama OECD-a, u Slovačkoj su osobe koje su koristile ove programe uspjevale duže zadržati posao. Uz pomoć ovih poticaja u Njemačkoj došlo je do smanjenja trajne nezaposlenosti.

Na primjeru Holandije možemo vidjeti da posredovanje u zapošljavanju također pozitivno utiče na nezaposlenost kao i profesionalna reintegracija u Italiji. TM program prisutan je samo u analizi Velike Britanije i prisutan je samo u ovoj zemlji. Programi obuke izdvajaju se kao najefikasnija mjera u gotovo svim zemljama, s posebnim naglaskom na mlade, dugotrajno nezaposlene i osobe u ruralnim područjima. Start-up poticaji, subvencionirano zapošljavanje i posredovanje u zapošljavanju također imaju značajan utjecaj, uz specifične efekte u zemljama poput Njemačke i Poljske, gdje su dugotrajni učinci ovih mjera zabilježeni.

Odsustvo učinka prijetnje u većini istraženih zemalja može sugerisati da su aktivne politike zapošljavanja u ovim državama osmišljene na način koji pruža podršku i motivaciju, umjesto pritiska na nezaposlene osobe. Takav pristup omogućava održiviju i manje stresnu reintegraciju na tržište rada, fokusirajući se na dugoročne koristi obuka i zapošljavanja. S druge strane, prisutnost učinka prijetnje u nekim istraživanjima, kao što su radovi Calò et al. (2024) i Kantová i Arltová (2020), ukazuje na situacije gdje su pojedinci pod pritiskom da prihvate određene poslove kako bi zadržali beneficije poput zdravstvenog osiguranja. Ovi rezultati ističu važnost pažljivog osmišljavanja i implementacije aktivnih politika zapošljavanja kako bi se osiguralo da one služe kao alat podrške, a ne prisile, u procesu smanjenja nezaposlenosti.

Kada govorimo o najefikasnijim ALMP mjerama u Evropi, njihova efikasnost je podijeljena u tri grupe. Prva grupa se odnosi na one zemlje u kojima je ostvaren najveći ALMP efekat što je dovelo do značajnog povećanja nezaposlenosti. Start-up poticaji u Poljskoj, programi obuke u Litvaniji, Velikoj Britaniji, Njemačkoj, te programi samozapošljavanja i subvencija

u Njemačkoj i Slovačkoj. Također, na značajno povećanje nezaposlenosti u Moldaviji su uticali programi strukovnog osposobljavanja. Druga grupa se odnosi na programe koji se fokusiraju na specifične grupe u kojima također imamo prisutne programe obuke, poticaje zapošljavanje i samozapošljavanje, te „Talent Match“ program. Treću grupu čine umjereni efekti ALMP koji se odnose na posredovanje u zapošljavanju, profesionalnu integraciju, ovi programi su se pokazali korisni u podršci specifičnih potreba nezaposlenih.

U evropskim zemljama kao što su Njemačka i Danska možemo vidjeti da su programi obuke i subvencioniranog zapošljavanja ostavili pozitivan efekat na integraciju migranata na tržište rada. U Velikoj Britaniji su se suočili sa nepriznavanjem kvalifikacija i jezičkim barijerama. U Njemačkoj pomoć u traženju posla olakšala je njihovu integraciju. Ovi rezultati naglašavaju važnost prilagođavanja mjera aktivne politike zapošljavanja specifičnim potrebama imigranata kako bi se postigla održiva zaposlenost.

REFERENCE

1. Bejaković, P. (2003) 'Nezaposlenost', *Finansijska teorija i praksa*, 27(4), pp. 547-570. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/5778> (Pristupljeno: 24.09.2024).
2. Markelić, J. (2021) Uloga potpora Europske unije za zapošljavanje i samozapošljavanje u razvoju poduzetništva. *Diplomski rad*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet.
3. Filges, T. i Hansen, A.T. (2015) The Threat Effect of Active Labor Market Programs: A Systematic Review. *Journal of Economic Surveys*, 00(0), pp. 1–21. Dostupno na: <https://doi.org/10.1111/joes.12134>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
4. Martin, J.P. i Grubb, D. (2001) What works and for whom: A review of OECD countries' experiences with active labour market policies. *Working Paper No. 2001:14*. Uppsala: Institute for Labour Market Policy Evaluation (IFAU). Dostupno na: <https://hdl.handle.net/10419/82211> (Pristupljeno: 24.09.2024).
5. Sahnoun, M. i Abdennadher, C. (2020) Do active labor market policies increase the subjective well-being of the unemployed? Evidence from OECD countries. *Ekonomický časopis*, 69(5), pp. 447–471. Dostupno na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/0608153705%2021%20Sahnoun%20+%20SR.pdf>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
6. Kluve, J. (2006) The Effectiveness of European Active Labor Market Policy. *IZA Discussion Paper No. 2018*. Bonn: Institute for the Study of Labor (IZA). Dostupno na: <https://ssrn.com/abstract=892341> (Pristupljeno: 24.09.2024).
7. Kiviholma, S. i Karhunen, H. (2022) Systematic Review of Active Labor Market Policies' Effects on Immigrants' Employment. *Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2022:27*. Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland. Dostupno na: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-638-3> (Pristupljeno: 24.09.2024).
8. Fischer, S. (2010) 'Introduction', in *NBER Macroeconomics Annual 2010. Vol. 25*, pp. 1-6. University of Chicago Press.
9. Brown, A.J.G. i Koettl, J. (2015) Active labor market programs - employment gain or fiscal drain? *IZA Journal of Labor Economics*, 4(12). Dostupno na: <https://doi.org/10.1186/s40172-015-0025-5> (Pristupljeno: 24.09.2024).
10. Caliendo, M. i Schmidl, R. (2016) Youth unemployment and active labor market policies in Europe. *IZA Journal of Labor Policy*, 5(1). Dostupno na: <https://doi.org/10.1186/s40173-016-0057-x> (Pristupljeno: 24.09.2024).
11. Butschek, S. i Walter, T. (2014) What active labour market programmes work for immigrants in Europe? A meta-analysis of the evaluation literature. *IZA Journal of Migration*, 3(48). Dostupno na: <https://doi.org/10.1186/s40176-014-0023-6> (Pristupljeno: 24.09.2024).

12. Crépon, B., van den Berg i G.J. (2016) Active Labor Market Policies. *Annual Review of Economics*, 8, pp. 521–546. Dostupno na: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080614-115738> (Pristupljeno: 24.09.2024).
13. Irandoust, M. (2023) Active labor market as an instrument to reduce unemployment. *Journal of Government and Economics*, 9, 100065. Dostupno na: <https://doi.org/10.1016/j.jge.2023.100065> (Pristupljeno: 24.09.2024).
14. Vooren, M., Haelermans, C., de Grip, A., i van der Heijden, B. (2016) The effectiveness of active labor market policies: A meta-analysis. *Journal of Economic Surveys*, 33(3), pp. 574-594.
15. Mačar, S., Markuš, R. i Veselinović, Lj. (2021) Uticaj pandemije COVID-19 na tržište rada u Republici Srpskoj, *Jahorina Business Forum 2021*, pp. 283-290. Dostupno na: https://jbf.ekofis.ues.rs.ba/images/2021/ZR_JPF2021/26_Macar_Markus_Veselinovic.pdf (Pristupljeno: 24.09.2024).
16. Wiśniewski, Z. (2022) The effectiveness of Polish active labour market policies, *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 56, pp. 125-132. Dostupno na: <http://doi.org/10.12775/bgss-2022-0017> (Pristupljeno: 24.09.2024).
17. Skučienė, D. i Brazienė, R. (2024) Active Labour Market Policies for Rural NEETs in Lithuania: A Case of Rural Municipalities, Politics and Governance, 12, *Article 7481*. Dostupno na: <https://doi.org/10.17645/pag.7481>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
18. Bánociová, A. i Martinková, S. (2017) Active Labour Market Policies of Selected European Countries and Their Competitiveness, *Journal of Competitiveness*, 9(3), pp. 5-21. Dostupno na: <https://doi.org/10.7441/joc.2017.03.01>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
19. Fertig, M., Schmidt, C.M., i Schneider, H. (2006) Active labor market policy in Germany—Is there a successful policy strategy?, *Regional Science and Urban Economics*, 36(4), pp. 399-430. Dostupno na: <https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2006.01.001>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
20. Lammers, M. i Kok, L. (2019) Are active labor market policies (cost-)effective in the long run? Evidence from the Netherlands, *Empirical Economics*, 60(3), pp. 1719–1746. Dostupno na: <https://doi.org/10.1007/s00181-019-01812-3> (Pristupljeno: 24.09.2024).
21. Ellena, A. M., Marzana, D., i Pozzi, M. (2024) Strategies for Engaging and Outreaching NEETs in Italy: Insights From Active Labour Policies, Politics and Governance, 12, *Article 7499*. Dostupno na: <https://doi.org/10.17645/pag.7499>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
22. Calò, F., Montgomery, T., i Baglioni, S. (2024) 'You have to work... but you can't!': Contradictions of the Active Labour Market Policies for Refugees and Asylum Seekers in the UK, *Journal of Social Policy*, 53(3), pp. 638-656. Dostupno na:

- <https://doi.org/10.1017/S0047279422000502> (Pristupljeno: 24.09.2024).
23. Orton, M., Green, A., Atfield, G., i Barnes, S-A. (2018) Employer Participation in Active Labour Market Policy: from Reactive Gatekeepers to Proactive Strategic Partners, *Journal of Social Policy*, pp. 1-18. Dostupno na: <https://doi.org/10.1017/S0047279418000600>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
 24. Hur, H. (2018) Government expenditure on labour market policies in OECD countries: responding to the economic crisis, *Policy Studies*, 39(5), pp. 1-23. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/01442872.2018.1533113> (Pristupljeno: 24.09.2024).
 25. Escudero, V., Kluve, J., López Mourelo, E., i Pignatti, C. (2018) Active Labour Market Programmes in Latin America and the Caribbean: Evidence from a Meta-Analysis, *The Journal of Development Studies*. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/00220388.2018.1546843>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
 26. Ingold, J. i Valizade, D. (2015) 'Employer engagement in active labour market policies in the UK and Denmark: a survey of employers', *CERIC Policy Report No. 6*. Leeds: Centre for Employment Relations, Innovation and Change (CERIC), University of Leeds. Dostupno na: https://scholar.google.com/scholar?hl=hr&as_sdt=0,5&qsp=1&q=employer+engagement+active+labour+market+policies&qst=br (Pristupljeno: 24.09.2024).
 27. Battisti, M., Giesing, Y. i Laurensyeva, N. (2019) Can job search assistance improve the labour market integration of refugees? Evidence from a field experiment, *Labour Economics*, 61, 101745. Dostupno na: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2019.07.001> (Pristupljeno: 24.09.2024).
 28. Tsiboukli, A. i Efstratoglou, A. (2022) Active Labor Market Policies and Lifelong Learning in Greece, *Adult Education Critical Issues*, 2(1), pp. 33-44. Dostupno na: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/aeci/article/view/30603> (Pristupljeno: 24.09.2024).
 29. Kantová, M. i Arltová, M. (2020) Emerging from crisis: Sweden's active labour market policy and vulnerable groups, *The Economic and Labour Relations Review*, 1-22 Dostupno na: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1035304620959704> (Pristupljeno: 24.09.2024).
 30. Wapler, R., Werner, D. i Wolf, K. (2018) Active labour market policies in Germany: do regional labour markets benefit?, *Applied Economics*, pp. 1-22. Dostupno na: <https://ideas.repec.org/a/taf/applec/v50y2018i51p5561-5578.html> (Pristupljeno: 24.09.2024).
 31. Eppel, R., Huemer, U., Mahringer, H., i Schmoigl, L. (2024) Active Labour Market Policies: What Works for the Long-term Unemployed? *WIFO Working Papers*, 671/2024. Dostupno na: <https://ideas.repec.org/p/wfo/wpaper/y2024i671.html> (Pristupljeno: 24.09.2024).

32. Destefanis, S., Fragetta, M., i Ruggiero, N. (2020) 'Active and Passive Labour-Market Policies: The Outlook from the Beveridge Curve', *DiSES Working Paper* No. 3-239. University of Salerno. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/342708434_ACTIVE_AND_PASSIVE_LABOUR-MARKET_POLICIES_THE_OUTLOOK_FROM_THE_BEVERIDGE_CURVE_DiSES_Working_Paper_3-239 (Pristupljeno: 24.09.2024).
33. Švabová, L. i Gabríková, B. (2024) A Measure That Really Works? Impact Evaluation of the Contribution for Self-Employment as a Tool of Active Labour Market Policy in Slovakia, *Economies*, 12(5), p. 116. Dostupno na: <https://doi.org/10.3390/economies12050116> (Pristupljeno: 24.09.2024).
34. Blázquez, M., Herrarte, A., i Sáez, F. (2019) Training and job search assistance programmes in Spain: The case of long-term unemployed. *Journal of Policy Modeling*, 41, pp. 316-335. Dostupno na <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2019.03.004>. (Pristupljeno: 24.09.2024).
35. Caliendo, M. i Tübbicke, S. (2019) New evidence on long-term effects of start-up subsidies: matching estimates and their robustness, *Empirical Economics*, 61(3), pp. 1565–1611. DOI: 10.1007/s00181-019-01701-9. Dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00181-019-01701-9> (Pristupljeno: 24.09.2024).
36. Wolf, F. (2024) Non-standard employment, low standard of living? The role of labour market and social policy measures in preventing material deprivation in different employment trajectories in Europe, *International Journal of Social Welfare*, 53(3), pp. 1-18. Dostupno na: <https://doi.org/10.1111/ijsw.12689>
37. González-Marín, P., Puig-Barrachina, V., Bartoll, X., Cortés-Franch, I., Malmusi, D., Clotet, E., Cardona, A., Artazcoz, L. and Borrell, C. (2019) Employment in the neighborhoods of Barcelona: health effects of an active labor market program in Southern Europe, *Journal of Public Health*, 42(4), pp. e532–e540. Dostupno na: <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdz169> (Pristupljeno: 24.09.2024).
38. Heinesen, E., Husted, L., i Rosholm, M. (2013) The effects of active labour market policies for immigrants receiving social assistance in Denmark,' *IZA Journal of Migration*, 2(15), pp. 1-22. Dostupno na: <http://www.izajom.com/content/2/1/15> (Pristupljeno: 24.09.2024)